

<https://ssoss.ui.ac.ir/?lang=en>

Strategic Research on Social Problems

E-ISSN: 3041-8623

Vol. 15(4), 51-76

Received: 15.05.2026 Accepted: 27.06.2026

Research Paper

Victims of the Labor Market: A Qualitative Study on Unemployment among University Graduates

Siroos Ahmadi*

Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Human Science, University of Yasuj, Yasouj, Iran
sahmadi@yu.ac.ir

Maryam Mokhtari

Associate professor, Department of Social Sciences, Faculty of Human Science, University of Yasouj, Yasouj, Iran
mmokhtari@yu.ac.ir

Arezoo Shirzadi

M.A. student, Department of Social Sciences, Faculty of Human Science, University of Yasouj, Yasouj, Iran
shirzadyarzoo@yahoo.com

Introduction

Employment and securing a suitable job rank among the most fundamental needs of individuals in any society. Each year, a large number of people worldwide enroll in universities with the hope of finding employment in their fields of interest and expertise upon graduation. Although many pursue higher education for the sake of knowledge as a social value, for the majority of students, it is regarded as an investment in their future undertaken with the expectation of post-graduation employment. However, unemployment of university graduates has emerged as a significant social issue globally in recent years, particularly acute in developing countries, with far-reaching economic and social consequences. In Iran, official data indicate that the unemployment rate among the active population aged 18-35 years stands at 14.7% with university graduates comprising 40.3% of the total unemployed. In the provinces of Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad, the unemployment rate for this age group exceeds 21%, ranking among the highest in the country. For years, it was assumed that unemployment would decrease as education levels improved with the expectation that unemployment among higher education graduates would approach zero. This assumption has been challenged by the rising number of unemployed individuals with higher education. The unemployment of university graduates leads to disappointment and confusion at the individual level; at the organizational level, it results in diminished academic performance among students still engaged in education and weakens scientific output; and at the macro level, it causes a significant waste of educational resources, increases the emigration of scientific experts abroad, and depletes the country's human capital. The widespread unemployment of university graduates is particularly concerning for a country with millions of students and where university education remains a highly valued socio-cultural asset. In this context, given the prevalence of graduate unemployment and its adverse consequences, this research aimed to study the causes and circumstances of this phenomenon within the socio-cultural context of Yasouj City, employing an interpretive approach and focusing on the perspectives of unemployed graduates.

Material & Methods

This study was conducted within the framework of qualitative methodology and grounded theory. The participants were graduates of Yasouj University, who had graduated within the last few years and had not succeeded in obtaining stable employment. A purposive sampling method was used for their selection. In total, 14 individuals were

interviewed through in-depth semi-structured interviews, from whom the research data were collected. The interview locations were determined according to the participants' conditions and preferences; some were conducted at the individuals' places of residence, some in cafes, some on the university campus, and some in public spaces, such as parks. All interviews were recorded with prior permission from the

*Corresponding author

Ahmadi, S., Mokhtari, M., & Shirzadi, A. (2026). Victims of the labor market: A qualitative study on unemployment among University graduates. *Strategic Research on Social Problems*, 15(4), 51-76. <https://doi.org/10.22108/srsp.2026.148908.2228>

3041-8623/ © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<https://doi.org/10.22108/srsp.2026.148908.2228>

participants and were fully transcribed upon completion. The collected data were coded through open, axial, and selective coding procedures. To validate the research findings, efforts were made, firstly, to include a wide range of unemployed graduates from various faculties of Yasuj University. Secondly, the data collection process extended over a relatively long period. Furthermore, to ensure the reliability of the findings, the coding was carried out separately by two researchers and, following discussion in group meetings, presented to a third researcher for review. Additionally, after the coding was completed, the results were returned to 3 participants to elicit their views on the extent to which the findings corresponded with their lived experiences.

Discussion of Results and Conclusion

Following the completion and examination of the interviews, the data coding process commenced. Initially, by highlighting all significant sentences and propositions, open coding was conducted and codes were identified. Subsequently, through axial coding, concepts were extracted based on commonalities among the codes. Next, using selective coding, categories were constructed according to the logical links between concepts. The results revealed that the economic state of the labor market and the shortcomings of the education system constituted the causal conditions of university graduate unemployment. Bureaucratic corruption emerged as the contextual condition, while individual setback was identified as the intervening condition. Enhancing capabilities and adaptation were found to be the strategies adopted by graduates in facing unemployment. Finally,

psychosomatic and social repercussions were identified as the consequence of university graduate unemployment. Ultimately, data analysis revealed the emergence of a core category entitled "labor market victims". Over the past few decades, Yasouj University has experienced rapid growth, leading to a large influx of local youth hoping for a better future. However, universities, like many others in the country, lack a clear strategy for connecting with industry and society. This results in graduates entering the labor market without the necessary skills and abilities. Unfortunately, the labor market in the province is limited due to unfavorable economic conditions and a struggling industrial sector. The private sector and small industries, which do offer job opportunities, often require skills and abilities that university graduates generally do not possess. Additionally, bureaucratic corruption further hinders their chances of finding employment. As a result, many graduates become increasingly disappointed and frustrated with the job market. Some may attempt to cope with unemployment by continuing their studies, connecting with experienced individuals, taking temporary jobs, or even leaving their homeland. Nevertheless, these efforts lead to psychological, physical, and social discomforts and some may even contemplate suicide. Ultimately, university graduates find themselves trapped in a vicious cycle largely beyond their control, leaving them feeling like victims.

Keywords: Unemployment, Employment, Graduate, University, Labor Market, Yasouj.

پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی
سال پانزدهم، شماره پیاپی (۵۲)، شماره اول، ۱۴۰۵، ص ۵۱-۷۶
تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۲/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۴/۰۶

مقاله پژوهشی

قربانیان بازار کار: پژوهشی کیفی در بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی

سیروس احمدی* ^{ID}، استاد، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران
sahmadi@yu.ac.ir

مریم مختاری ^{ID}، دانشیار، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران
mmokhtari@yu.ac.ir

آرزو شیرزادی ^{ID}، دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران
shirzadyarezoo@yahoo.com

چکیده

سالانه جوانان زیادی به امید اشتغال وارد دانشگاه‌ها می‌شوند؛ اما بخش زیادی از آنها پس از فارغ‌التحصیلی قادر به اشتغال نیستند. این امر باعث شده است بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها به مسئله‌ای اجتماعی در کشور تبدیل شود. پژوهش حاضر تلاش کرده است این موضوع را با استفاده از روش نظریه زمینه‌ای در بستر اجتماعی شهر یاسوج مورد مطالعه قرار دهد. مشارکت‌کنندگان، ۱۴ نفر فارغ‌التحصیلان بیکار دانشگاه یاسوج بودند که به روش هدفمند انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته گردآوری و به صورت «باز»، «محوری» و «گزینشی» کدگذاری شد. کدگذاری داده‌ها به استخراج ۹ مقوله منجر شد. «وضع اقتصادی بازار کار» و «ناکارآمدی نظام آموزشی» شرایط علی بیکاری هستند؛ «فساد بوروکراتیک» شرایط زمینه‌ای آن را فراهم می‌آورد؛ «ناکامی فردی» شرایط مداخله‌گر بیکاری است؛ «ارتقای توانمندی‌ها» و «سازگاری»، راهبردهای فارغ‌التحصیلان در مواجهه با بیکاری است و بالاخره، «آسیب‌های روان‌تنی و اجتماعی» پیامدهای بیکاری به شمار می‌آیند. نتایج پژوهش به ظهور «هسته» با عنوان «قربانیان بازار کار» منجر شد. افراد در یک ساختار اقتصادی معیوب، بدون آموزش کافی مهارت‌ها از دانشگاه فارغ‌التحصیل و با انتظارات پیچیده بازار کار مواجه می‌شوند. این امر آنان را در چرخه طولانی بیکاری گرفتار می‌کند.

واژه‌های کلیدی: بیکاری، اشتغال، فارغ‌التحصیل، دانشگاه، بازار کار، یاسوج.

*نویسنده مسئول

احمدی، سیروس، مختاری، مریم و شیرزادی، آرزو. (۱۴۰۵). قربانیان بازار کار: پژوهشی کیفی در بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی، پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی، ۱۵(۴)، ۵۱-۷۶. <https://doi.org/10.22108/srsp.2026.148908.2228>

3041-8623/ © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<https://doi.org/10.22108/srsp.2026.148908.2228>

مقدمه و بیان مسئله

اشتغال و دستیابی به شغل مناسب از اساسی‌ترین نیازهای افراد در تمام جوامع است. سالانه حجم زیادی از مردم در جوامع مختلف دنیا به سمت تحصیلات دانشگاهی می‌روند تا پس از فراغت از تحصیل بتوانند در زمینه‌های موردعلاقه و توانایی‌شان اشتغال یابند. اگرچه بسیاری از افراد برای کسب علم به عنوان ارزشی اجتماعی وارد دانشگاه‌ها می‌شوند، برای بیشتر دانشجویان، تحصیل در دانشگاه گونه‌ای سرمایه‌گذاری برای آینده است و انتظار دارند پس از فارغ‌التحصیلی شاغل شوند (احمدی و همکاران، ۱۳۹۴)؛ بالاین‌حال، بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی یکی از مسائل اجتماعی مهم کشورهای دنیا در سال‌های اخیر بوده است و این امر به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه ابعاد حادثری به خود می‌گیرد و تبعات اقتصادی و اجتماعی زیادی به همراه دارد. براساس گزارش بانک جهانی^۱ (۲۰۲۶) نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در کشورهای مختلف، متفاوت است. در حالی که نرخ فارغ‌التحصیلان بیکار در لهستان (۱٪)، روسیه (۱/۹٪)، آمریکا (۲/۴٪)، چین (۴٪) و ژاپن (۲/۵٪) است، این رقم در هند (۱۳/۳٪)، عراق (۱۸٪)، مراکش (۲۵/۹٪) و در اردن به (۲۷٪) می‌رسد. این گزارش همچنین تأکید می‌کند که به عنوان قاعده‌ای کلی در تمام ممالک جهان، نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان زن به مراتب بیش از مردان است. حسب گزارش مرکز آمار ایران (۱۴۰۴) از نیروی انسانی کشور، نرخ بیکاری جمعیت فعال ۱۸-۳۵ ساله ۱۴/۷٪ است و فارغ‌التحصیلان دانشگاهی بالغ بر ۴۰/۳٪ کل بیکاران کشور را تشکیل می‌دهند. نرخ بیکاری جمعیت فعال ۱۸-۳۵ ساله در استان کهگیلویه و بویراحمد بالغ بر ۲۱٪ است و در ردیف استان‌های با بیشترین نرخ بیکاری قرار دارد. باتوجه به اینکه شاغل در محاسبات مرکز آمار ایران به کسی اطلاق می‌شود که در «هفته مرجع» حداقل یک ساعت مشغول فعالیت بوده باشد،

ابعاد پیچیده بیکاری و نرخ واقعی آن نمایان‌تر می‌شود. سال‌ها نظر بر این بود که نرخ بیکاری با ارتقای سطح آموزش کاهش می‌یابد، به‌طوری که نرخ آن در بین دانش‌آموختگان آموزش عالی به صفر می‌رسد. این نظر امروزه با افزایش تعداد بیکاران آموزش‌دیده در سطح عالی متزلزل شده است (ملک‌پور و محمدی، ۱۳۹۲: ۴۱). بی‌تردید به‌کارگیری افراد تحصیل‌کرده متخصص و کارداران می‌تواند روند توسعه و پیشرفت هر کشور را متحول کند؛ اما عدم وجود اشتغال مناسب می‌تواند کشور را در ابعاد مختلف فردی، سازمانی و اجتماعی با مشکلات متعدد مواجه کند. بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها در بُعد فردی باعث ناامیدی و سردرگمی برای افراد می‌شود (باغ‌فلکی و پرندین، ۱۳۹۶: ۶۰)؛ در سطح سازمانی به افت تحصیلی دانشجویان شاغل به تحصیل و ضعف تولیدات علمی منجر می‌گردد (رضایی‌نسب، ۱۴۰۱: ۳۱۵) و در سطح کلان سبب هدررفت هزینه‌های هنگفت آموزش، رشد مهاجرت متخصصان علمی به خارج کشور و تهی شدن کشور از سرمایه‌های انسانی می‌شود (نادری و رستمی، ۱۴۰۱: ۶۸۹). بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی از چشم‌اندازهای مختلف به‌ویژه رویکرد کمی تحلیل و بررسی شده است؛ بالاین‌حال، هنوز این پدیده دارای زوایای پنهان و پیچیده‌ای است که ضرورت دارد شناسایی شود. بیکاری گسترده فارغ‌التحصیلان دانشگاهی برای کشوری نگران‌کننده است که میلیون‌ها نفر دانشجوی در حال تحصیل دارد و تحصیل در دانشگاه همچنان ارزش اجتماعی - فرهنگی مطلوب تلقی می‌شود. بالاین‌وصف، باتوجه به گسترش بیکاری در بین فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و پیامدها و عواقب ناگوار بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی، پژوهش حاضر تلاش می‌کند با استفاده از رویکردی تفسیرگرایانه و از نگاه و نظر فارغ‌التحصیلان بیکار، دلایل و زمینه‌های این پدیده را در بستر اجتماعی فرهنگی شهر یاسوج مطالعه کند.

¹ World Bank

پیشینه پژوهش

میرقاسمی و همکاران (۱۴۰۴) در پژوهشی کمی نقش مهارت‌های اشتغال‌پذیری را بر عدم تطابق تحصیل - شغل در بین فارغ‌التحصیلان دانشگاه ارومیه بررسی کردند. یافته‌ها نشان داد که مهارت‌های اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی بر عدم تطابق تحصیل - شغل تأثیر مثبت و معناداری دارد. محمدی‌فر و همکاران (۱۴۰۳) با بررسی عوامل مؤثر بر بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در استان کرمانشاه نشان دادند که کیفیت قوانین و مقررات، عوامل فرهنگی و توسعه صنعتی بیشترین تأثیر و توسعه تکنولوژیکی، عوامل خانوادگی و عامل امنیتی کمترین تأثیر را بر بیکاری فارغ‌التحصیلان دارد. اخوان‌مهدوی و همکاران (۱۴۰۱) با بررسی بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه شناسایی شده در علوم اجتماعی دریافتند که روحیه کارآفرینانه و ابعاد مختلف آن بر بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه تأثیر معنادار و مثبت دارد. نتیجه اینکه با شناسایی فرصت‌های کارآفرینانه در رشته‌های دانشگاهی و تقویت روحیه کارآفرینی دانشجویان، می‌توان شانس اشتغال آنها را افزایش داد. رضایی‌نسب (۱۴۰۱) با مطالعه زمینه‌ها و بسترهای شکل‌گیری بیکاری فارغ‌التحصیلان دختر دانشگاه‌های شهر ایلام نشان داد که زنان فارغ‌التحصیل بیکار در ایلام، بیکاری را تحت‌تأثیر شرایط زمینه‌ای نظیر نهادینه‌نشدن فرهنگ کار، محدودیت‌های ساختاری و فرهنگ ایلی بازدارنده و شرایط مداخله‌گر شامل ضعف مدیریتی، ضعف سرمایه‌های انسانی و فرسایش سرمایه اجتماعی تجربه می‌کنند. نوذری و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی شغلیابی فارغ‌التحصیلان دانشگاه خوارزمی تهران را بررسی و مشخص کردند که شبکه روابط اجتماعی قوی نقش بیشتر و مؤثرتری در اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاهی دارد. به علاوه، مهارت‌های نرم از اهمیت فزون‌تر و کارآمدتری برای دستیابی به اشتغال برخوردار است. راداکبری و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی روی دانش‌آموختگان علوم انسانی

دانشگاه‌های آزاد اسلامی در مازندران دریافتند که بیکاری در بین زنان، افراد مجرد و افراد دارای تحصیلات پایین‌تر به میزان بیشتری وجود دارد. چاوشی و یوسفی شیخ‌رباط (۱۳۹۸) با بررسی اثر سیاست‌های اقتصادی بر بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و بیکاری کل دریافتند که افزایش پایه پولی و سرمایه‌گذاری خصوصی در ماشین‌آلات نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان و بیکاری کل را کاهش می‌دهد. باغ‌فلکی و پرنسین (۱۳۹۶) در پژوهشی عوامل مؤثر بر بیکاری دانش‌آموختگان دانشگاه آزاد اسلامی را بررسی کردند. یافته‌ها حاکی از آن بود که عوامل آموزشی، مدیریتی، فرهنگی و اجتماعی در بیکاری فارغ‌التحصیلان نقش دارد. احمدی و همکاران (۱۳۹۴) با بررسی وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان رشته‌های زبان انگلیسی، جامعه‌شناسی، ادبیات فارسی و علوم سیاسی دانشگاه یاسوج دریافتند که معدل، جنسیت، و تجربه کار دانشجویی رابطه معناداری با احتمال اشتغال دارد. میرغفوری و رضایی (۱۳۹۲) در پژوهشی با استفاده از رویکرد پویایی سیستم، وضعیت اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاهی را در استان یزد بررسی کردند. یافته‌ها حکایت از آن داشت که افزایش فارغ‌التحصیلان و تمایل کم بنگاه‌ها به جذب آنها موجب بی‌تعادلی عرضه و تقاضای نیروی کار و افزایش بیکاری شده است. ده‌یوری و همکاران (۱۳۸۷) با بررسی وضعیت اشتغال فارغ‌التحصیلان تحصیلات تکمیلی رشته‌های کشاورزی نشان دادند که سن، وضع تأهل و مقطع تحصیلی اثر معناداری بر اشتغال و نوع آن دارد.

در خارج از کشور نیز تحقیقات چشمگیری درباره بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاه انجام شده است که در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌شود. تران^۱ و همکاران (2026) در پژوهشی در ویتنام سازگاری شغلی و فرصت‌های شغلی فارغ‌التحصیلان دانشگاهی را بررسی کردند و نشان دادند دانش حرفه‌ای، مهارت‌های نرم، مهارت‌های اساسی، عملکرد تحصیلی، روابط اجتماعی و قابلیت کار بر سازگاری شغلی و فرصت‌های

¹ Tran

شغلی اثر معنادار دارد. آرب^۱ (۲۰۲۵) با مطالعه بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در بنگلادش نشان داد که گسترش سریع آموزش عالی و افزایش تعداد فارغ‌التحصیلان، همراه با مهاجرت گسترده به مناطق شهری موجب تشدید بحران بیکاری فارغ‌التحصیلان شده است. اوفور^۲ (۲۰۲۴) در پژوهشی در نیجریه با بررسی بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی دریافت که عدم تطابق میان آموزش دانشگاهی و نیازهای بازار کار، ضعف مهارت‌های استخدام‌پذیری و نبود روحیه کارآفرینی مهم‌ترین عوامل بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی است. هانگ^۳ و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی را در چین بررسی کرد. یافته‌های این پژوهش به این امر اشاره داشت که دولت باید شرایطی ایجاد کند که به تحرک استعدادها منجر شود. به علاوه، دانشگاه‌ها باید متناسب با شرایط بازار کار تغییراتی در ساختار آموزشی خود پدید آورند. محمد نورعظماء^۴ و همکاران (۲۰۲۴) بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی را در مالزی مطالعه کردند و دریافتند، کیفیت آموزش، انتظارات حقوق و تقاضای بازار از عوامل اصلی بیکاری فارغ‌التحصیلان است. عبدالله و زوبرعبد^۵ (۲۰۲۲) در پژوهشی آموزش عالی و مسئله بیکاری را در کشورهای آسیایی بررسی کردند. یافته‌ها حکایت از آن داشت که اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی عمدتاً متأثر از حس قوی نوآوری، تلاش و رشد اقتصادی پایدار است. ملانی و آگیواندا^۶ (۲۰۲۰) در پژوهشی در همین زمینه در زیمبابوه نشان دادند که بیکاری جوانان تحصیل‌کرده تهدیدی اساسی است و می‌تواند آنان را به سمت فعالیت‌های غیرقانونی سوق دهد. فرح و علی^۷ (۲۰۱۸) با مطالعه‌ای در کنیا دریافتند که بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها در کنیا موجب دلسردی و کاهش اعتماد به نظام موجود شده است.

همچنان‌که پیداست، تحقیقات درخورتوجهی درباره بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها در داخل و خارج انجام شده است. بیشتر پژوهش‌ها با رویکرد کمی انجام شده است؛ اما انجام مطالعات کیفی به شناسایی زوایای بیشتری از این پدیده نگران‌کننده کمک خواهد کرد. به علاوه، پژوهش حاضر در بستر اجتماعی فرهنگی یاسوج انجام می‌شود. یاسوج، مرکز استان کهگیلویه و بویراحمد، با گسترش سریع آموزش عالی در سه دهه اخیر شاهد رشد شتابان تعداد فارغ‌التحصیلان دانشگاهی بوده است، اما بازار کار قادر به جذب آنها نبوده است؛ این امر باعث می‌شود که این شهر، بستری مناسب برای مطالعه «بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی» باشد.

چارچوب مفهومی

بیکاری وضعیتی است که طی آن فرد در سن اشتغال، جویای کار و تولنا در انجام کار، موفق به یافتن شغلی متناسب با توانایی‌ها و مهارت‌های خود نمی‌شود که بتواند حداقل سطح دستمزد موردانتظار وی را تأمین کند (وحیدی، ۱۳۸۰). بیکاری به اشکال مختلف اصطلاحی (عیسی‌زاده و حسینی، ۱۳۹۳)، ساختاری (حسینی و قلی‌زاده، ۱۳۸۹)، فصلی (مهاجرانی و صنعت‌خواه، ۱۳۹۰)، چرخه‌ای (بختیاری و یحیی‌آبادی، ۱۳۸۱)، پنهان (محمودی، ۱۴۰۱)، و آشکار (تودارو، ۱۳۷۷) در جامعه ظهور می‌یابد. به اعتقاد اسمیت^۸ (۲۰۲۲: ۹۰۹) بیکاری زمانی بروز می‌کند که ساختار اقتصادی قادر به ایجاد شغل به اندازه کافی برای افراد جویای کار نباشد. بیکاری در دوره‌های «رونق» اقتصادی کاهش و در دوره‌های «بحران» اقتصادی تشدید می‌شود. «مکتب کلاسیک» براین عقیده است که عدم تعادل بین عرضه و تقاضای نیروی کار عامل اصلی بیکاری است که خود ناشی از اطلاعات ناکامل یا انعطاف‌ناپذیری دستمزدها و قیمت‌هاست؛ اما این وضعیت موقتی است و با تنظیم بازار، اشتغال کامل بازمی‌گردد

^۵ Abdullah & Zuberabd

^۶ MauIani & Agywanda

^۷ Farah & Ali

^۸ Smith

^۱ Arab

^۲ Ofor

^۳ Haung

^۴ Mohamed Nur Azmi

(برانسون، ۱۳۷۳). «کینزی»ها معتقدند که کاهش دستمزدها با مقاومت کارگران مواجه می‌شود و در نتیجه بیکاری غیرارادی پدید می‌آید؛ بنابراین، سیاست‌های مدیریت تقاضا مانند افزایش مخارج دولت و کاهش مالیات‌ها می‌تواند سطح اشتغال و تولید ملی را افزایش دهد (فرجادی، ۱۳۷۶). «نوکینزی»ها بر این باورند که اطلاعات بازار کار کامل نیست و سیاست‌های دولتی باید به گونه‌ای طراحی شود که اثر کوتاه‌مدت آن بر تولید و اشتغال مشخص باشد. آنان بهبود سیستم اطلاعاتی بازار کار و کاهش هزینه‌های جست‌وجوی شغل را ضروری می‌دانند (وحیدی، ۱۳۸۰). فیلیپس با بررسی رابطه دستمزد و بیکاری معتقد است که بیکاری صرفاً نتیجه کمبود فرصت‌های شغلی یا رکود اقتصادی نیست، بلکه حاصل نحوه تصمیم‌گیری عقلایی افراد و کارفرمایان در شرایط اطلاعات ناقص بازار کار است (Phillips, 1958: 284). از این منظر، بیکاری حتی در شرایط تعادل اقتصادی نیز می‌تواند وجود داشته باشد (گرچی، ۱۳۹۱). شولتز^۱ (1962) و بکر^۲ (1964) با طرح نظریه سرمایه انسانی معتقدند که انسان‌ها در طول زندگی در توانمندی‌ها و قابلیت‌های خویش سرمایه‌گذاری می‌کنند. این سرمایه‌گذاری از طریق ابزارهایی مانند آموزش رسمی، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، کارآموزی و کسب تجربه صورت می‌گیرد و هدف آن افزایش بازدهی در آینده، به‌ویژه از طریق ارتقای درآمد و بهبود موقعیت شغلی است؛ با این حال، خدماتی که از طریق این سرمایه ارائه می‌شود، در بازار کار ارزش‌گذاری شده و در قالب حقوق و دستمزد، مزایا و پاداش‌ها جبران می‌شود (عمادزاده، ۱۳۷۵). به اعتقاد تودارو (۱۳۷۷) نظام رسمی آموزش مهم‌ترین سازوکار نهادی برای شکل‌گیری و گسترش سرمایه انسانی است و به همین دلیل کشورهای در حال توسعه گسترش سریع فرصت‌های آموزشی را به عنوان راهبرد اصلی در نظر می‌گیرند. نکته اساسی در پیوند سرمایه انسانی و اشتغال این است که نظام

آموزشی، افراد را به مهارت‌ها و توانمندی‌های مناسب مجهز کند تا نیازهای بازار کار را فراهم آورد و اگر نتولند، به اتلاف منابع فردی و اجتماعی می‌انجامد (صالحی، ۱۳۸۳: ۸۴). استیگلر^۳ (1962) در قالب نظریه جست‌وجوی شغل معتقد است که پیدا کردن شغل مناسب همیشه سریع و آسان نیست. افراد معمولاً برای یافتن شغلی که با مهارت‌ها و تحصیلاتشان مطابقت داشته باشد، باید زمان و انرژی زیادی صرف کنند. افراد همیشه اطلاعات کامل درباره فرصت‌های شغلی ندارند و همین باعث می‌شود که جست‌وجوی شغل طول بکشد. هر فرد در تصمیم‌گیری با انتخاب بین شغلی فوری با درآمد کمتر و انتظار برای شغلی بهتر با درآمد بیشتر روبه‌رو است. این فرایند می‌تواند حتی افراد ماهر و تحصیل‌کرده را برای مدتی در وضعیت بیکاری نگه دارد. در تبیین بیکاری، برخی بر «خودکاری»^۴ تأکید ورزیده‌اند (Giddens et al., 2018: 461). «خودکاری» بیانگر استفاده از فناوری برای انجام وظایفی است که پیشتر توسط انسان‌ها انجام می‌شد. در سال‌های اخیر، «خودکاری» در صنعت، کشاورزی و خدمات گسترش یافته و نقش مهمی در افزایش بهره‌وری و کاهش هزینه‌ها داشته است؛ با این حال، نگرانی‌هایی را درباره تأثیر بر بازار کار ایجاد کرده است (حمیدی‌کیا و عباسیان، ۱۳۹۷: ۱۱۱). «خودکاری» و فناوری‌های نوین بخشی از فرایند مدرنیته متأخر بوده که ساختار کار و روابط شغلی را تغییر داده است. توانایی ماشین برای انجام وظایف انسانی موجب جابه‌جایی کارگران و تغییر ماهیت مشاغل شده است؛ برخی مشاغل حذف یا تغییر شکل یافته و البته فرصت‌هایی برای مشاغل جدید در زمینه طراحی، برنامه‌ریزی و نگهداری سیستم‌های خودکار نیز ایجاد شده است (Giddens et al., 2018: 461). یک رویکرد مهم در تبیین اشتغال و بیکاری، سرمایه اجتماعی است (Martin, 2009: 185). صرف برخورداری از سرمایه انسانی مانند تحصیلات دانشگاهی و مهارت‌های فنی، تضمین‌کننده ورود موفق به بازار

³ Stigler

⁴ Automation

¹ Schultz

² Becker

کار نیست و عوامل اجتماعی و شبکه‌ای نیز نقش مؤثری در این فرایند ایفا می‌نند. سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای از منابع بالقوه و بالفعل است که در بستر روابط و شبکه‌های اجتماعی شکل می‌گیرد و افراد از طریق عضویت در این شبکه‌ها به آن دسترسی پیدا می‌کنند. بوردیو^۱ (1986: 242) سرمایه اجتماعی را حاصل شبکه‌ای از روابط پایدار می‌داند که می‌تواند برای کنشگران مزایای مختلفی از جمله دسترسی به اطلاعات، حمایت و فرصت‌ها فراهم آورد. در حوزه اشتغال، سرمایه اجتماعی می‌تواند نقشی کلیدی در فرایند جست‌وجوی شغل ایفا کند. بسیاری از فرصت‌های شغلی نه از طریق کانال‌های رسمی، بلکه از مسیر ارتباطات غیررسمی و شبکه‌های اجتماعی در دسترس افراد قرار می‌گیرد. هارتین بر این باور است که سرمایه اجتماعی می‌تواند احتمال دستیابی به شغل را افزایش دهد؛ زیرا افراد از طریق روابط اجتماعی خود به اطلاعاتی دست می‌یابند که برای دیگران در دسترس نیست. این اطلاعات می‌تواند شامل آگاهی از فرصت‌های شغلی، توصیه‌نامه‌ها و معرفی به کارفرمایان باشد. نکرمن و فرناندز^۲ (2003) تأکید می‌کنند که پیوندهای شخصی و تماس‌های اجتماعی، به‌ویژه در بازارهای کاری که رقابت زیاد است، نقش مهمی در یافتن شغل ایفا می‌کند. سرمایه اجتماعی به افراد امکان می‌دهد تا مسیر ورود به بازار کار را کوتاه‌تر کنند و موانع موجود را کاهش دهند. ویژگی اساسی جوامع جدید، اتکای گسترده آن بر مهارت و تخصص است (Felstead et al., 2009). مهارت عملی است که در حداقل زمان با صرف حداقل انرژی و با حداکثر کارایی صورت پذیرد؛ به عبارت دیگر، مهارت به معنای توانایی به کارگیری دانسته‌هاست (Green, 2011: 4). در دنیای معاصر تقسیم کار به گونه‌ای شگفت‌انگیز تخصصی شده است. در این شرایط، اشتغال دیگر صرفاً بر پایه تجربه سنتی ممکن نیست، بلکه نیازمند دانش فنی، آموزش رسمی و مهارت‌های تخصصی است. مهارت‌های

فنی، توانایی کار با فناوری‌های نوین، مهارت‌های ارتباطی و مدیریتی، و حتی سواد رسانه‌ای و دیجیتال به الزامات ورود به بازار کار تبدیل شده است. به اعتقاد گیدنز و همکاران (2018: 445) در عصر نظام‌های فرافوردی و اقتصاد دانش‌بنیان، متقاضیان اشتغال باید دارای مهارت‌های چندگانه باشند تا توجه کارفرمایان را به خود جلب کنند. براین مبنا، اشتغال نه تنها مستلزم مهارت‌های فنی مرتبط است، بلکه دامنه‌ای از مهارت‌های نرم همچون کار گروهی، رهبری، مدیریت زمان، حل مسئله و غیره را نیز دربر می‌گیرد. فارغ از اینکه چرا بیکاری پدید می‌آید، برخی مباحث نظری بر پیامدهای آن تأکید ورزیده است. اشتغال نقش اساسی در تأمین ثبات اقتصادی و ایجاد امنیت مالی برای افراد دارد. زمانی که فرد بیکار می‌شود یا قادر به یافتن شغل نیست، نخستین پیامد آن کاهش یا قطع درآمد است. این کاهش منابع مالی، تولدایی افراد برای تأمین نیازهای اساسی زندگی را محدود می‌کند و آنان را با نوعی فشار اقتصادی مستمر مواجه می‌سازد. چنین فشاری می‌تواند به تغییر در اولویت‌های زندگی منجر شود و افراد را ناچار سازد تا برخی نیازهای مهم از جمله نیازهای مرتبط با سلامت را نادیده بگیرند (Peters & Rawling, 2020: 207). کاهش درآمد و ناتوانی در تأمین نیازهای زندگی می‌تواند احساس ناامنی، نگرانی از آینده و ترس از تداوم وضعیت بیکاری را در افراد تقویت کند. این شرایط بیشتر با افزایش استرس، اضطراب و فشار روانی همراه است و در صورت تداوم به بروز افسردگی و کاهش کیفیت زندگی منجر می‌شود (Ferguson et al., 2014: 287). اسمیت (2022: 910) نشان می‌دهد که بیکاری به خلق افسردگی، اضطراب، بیماری روانی و خودکشی می‌انجامد و این تأثیرات با افزایش مدت بیکاری تشدید می‌شود؛ بنابراین، افراد بیکار می‌توانند انتظار داشته باشند که با ادامه جست‌وجوی شغل با چالش‌های عاطفی، اجتماعی و اقتصادی روبه‌رو شوند.

¹ Bourdieu² Neckerman & Fernandez

درمجموع، «بیکاری» در رویکردهای «کلاسیک»، «کینزی» و «نوکیزی» متأثر از ساختار اقتصادی است، اگرچه سازوکار آنها متفاوت است. نظریه «سرمایه انسانی» بیکاری را برحسب میزان سرمایه‌گذاری در تحصیلات تبیین می‌کند. تحصیلات عالی‌تر با شانس بیشتر اشتغال همراه است و بالعکس. نظریه «جست‌وجوی شغل»، بیکاری را فرایندی طبیعی تلقی می‌کند که ناشی از عدم‌اطلاعات کامل درباره فرصت‌های شغلی است. نظریه‌پردازان «مهارت»، اشتغال و بیکاری را برحسب میزان توانایی تخصصی افراد تبیین می‌کنند. مهارت بیشتر به معنای شانس کمتر بیکاری است؛ با این حال، گسترش پدیده «خودکاری» در نتیجه توسعه فناوری، اساساً فرصت‌های شغلی موجود را برای همه کاهش می‌دهد. و بالاخره، نظریه «سرمایه اجتماعی» بر نقش عوامل اجتماعی و شبکه‌ای در اشتغال/بیکاری تأکید می‌ورزد. فارغ از اینکه چرا بیکاری پدید می‌آید، برخی رویکردهای نظری بر پیامدهای بیکاری تأکید ورزیده است که می‌توان آنها را در دامنه‌ای از سطوح خرد تا کلان دسته‌بندی کرد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر در چارچوب روش‌ناسی کیفی و نظریه زمینه‌ای با استفاده از رویکرد نظام‌مند اشتراوس و کوربین^۱ (2008) انجام شده است. این رویکرد با ارائه فرایندی مرحله‌مند شامل کدگذاری باز، محوری و گزینشی، تحلیل داده‌های کیفی را به صورت منظم و ساخت‌یافته هدایت می‌کند. انتخاب نظریه زمینه‌ای به دلیل ماهیت پیچیده، چندبعدی و زمینه‌مند بیکاری فارغ‌التحصیلان صورت گرفته است؛ پدیده‌ای که درک آن مستلزم توجه به تجربه‌های زیسته، کنش‌ها و معنای‌های افراد در بستر شرایط خاص شهر یاسوج است. مشارکت‌کنندگان در پژوهش، فارغ‌التحصیلان دانشگاه یاسوج هستند که طی چند سال اخیر از این دانشگاه دانش‌آموخته شده و موفق به دستیابی به اشتغال پایدار

نشده‌اند. برای انتخاب آنان از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد. ابتدا با انجام هماهنگی با امور فارغ‌التحصیلان دانشگاه یاسوج، لیست اولیه‌ای از فارغ‌التحصیلان دانشگاه یاسوج طی ده سال اخیر تهیه گردید. سپس با برخی از آنها تماس برقرار شد و پس از توضیح اهداف و روند پژوهش، رضایت آگاهانه آنان برای مشارکت در تحقیق کسب گردید. انتخاب مشارکت‌کنندگان براساس میزان ارتباط تجربه آنان با اهداف پژوهش صورت گرفت؛ درنهایت، با ۱۴ نفر مصاحبه و داده‌های پژوهش از آنان جمع‌آوری شد که اطلاعات جمعیت‌شناختی آنان در جدول ۱ منعکس شده است. گردآوری داده‌ها از طریق مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساخت‌یافته انجام شد. دلیل انتخاب آن این بود که در فرایند مصاحبه امکان طرح سؤالات جدید را فراهم می‌آورد. به علاوه، از انعطاف‌پذیری بیشتری برخوردار است و باعث می‌شود پژوهشگران در موضوع مورد مطالعه عمیق‌تر شوند. محل انجام مصاحبه‌ها متناسب با شرایط و ترجیحات مشارکت‌کنندگان تعیین شد؛ به گونه‌ای که برخی از مصاحبه‌ها در محل زندگی افراد، برخی در کافه‌ها، برخی در محوطه دانشکده محل تحصیل آنها و تعدادی نیز در فضاهای عمومی مانند پارک‌ها انجام گرفت. از مشارکت‌کنندگان خواسته شد تا زمان و مکان مصاحبه را در شرایطی انتخاب کنند که آمادگی ذهنی و تمایل کافی برای گفت‌وگو داشته باشند. در طول انجام مصاحبه‌ها به مشارکت‌کنندگان این امکان داده شد که هر زمان احساس خستگی یا عدم تمایل به ادامه مصاحبه داشتند، گفت‌وگو متوقف یا به زمان دیگری موکول شود. در تمامی موارد، تصمیم‌گیری درباره ادامه یا خاتمه مصاحبه بر عهده مشارکت‌کنندگان بود. با توجه به ماهیت موضوع و عمق مباحث مطرح‌شده، مصاحبه‌ها اغلب طولانی بود و در برخی موارد تا حدود دو ساعت به طول انجامید. فرایند انجام مصاحبه‌ها در یک بازه زمانی شش‌ماهه از فروردین ۱۴۰۴ تا شهریور ۱۴۰۴ صورت گرفت. مصاحبه‌ها تا دستیابی به اشباع نظری ادامه

¹ Strauss & Corbin

یافت و ازجایی که به نظر می‌رسید حاوی داده‌های جدید نیست، گردآوری داده‌ها متوقف شد. کلیه مصاحبه‌ها با کسب اجازه قبلی از مشارکت‌کنندگان ضبط گردید و پس از پایان به‌طور کامل مکتوب شد. داده‌های گردآوری‌شده براساس رویکرد نظریه زمینه‌ای به‌صورت «باز»، «محوری» و «گزینشی» کدگذاری شد. در راستای اعتبار یافته‌های پژوهش تلاش شد تا اولاً، طیف گسترده‌ای از فارغ‌التحصیلان بیکار از دانشکده‌های مختلف دانشگاه یاسوج در تحقیق مشارکت کنند؛ ثانیاً، فرایند جمع‌آوری داده‌ها در بازه زمانی نسبتاً طولانی (از فروردین تا شهریورماه ۱۴۰۴) انجام شد. اینها موجب می‌شد تا درک عمیق‌تری از شرایط، تجربیات و دیدگاه‌های

مشارکت‌کنندگان فراهم آید؛ ثالثاً، در مراحل مختلف گردآوری و تحلیل داده‌ها بازگشت مکرر به داده‌ها و مقایسه مستمر آنها با یکدیگر مطمح نظر بوده است؛ اما برای پلایایی یافته‌های پژوهش، کوشش به عمل آمد تا اولاً، کدگذاری‌ها به‌صورت مجزا توسط دو نفر از پژوهشگران انجام شد و پس از بحث در جلسات گروهی به پژوهشگر سوم ارائه شد تا اظهار نظر کند؛ ثانیاً، پس از تکمیل کدگذاری‌ها، نتایج به تعداد سه نفر از پاسخ‌گویان بازگردانده شد که پیشتر با آنها هماهنگی شده بود تا نظر خود را درباره میزان انطباق یافته‌ها با تجربیات زیسته‌شان بیان کنند. به این بازخوردها در تحلیل‌ها توجه شد و برخی اصلاحات اعمال گردید.

جدول ۱- ویژگی جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان تحقیق

Table 1- Demographic characteristics of the participants

ردیف	نام	سن	وضع تاهل	تحصیلات	سال فارغ‌التحصیلی
۱	زهرا	۳۵	مجرد	کارشناسی جغرافیا	۱۴۰۰
۲	نسا	۳۰	مجرد	ارشد فیزیک	۱۳۹۹
۳	منا	۲۹	مطلقه	کارشناسی معماری	۱۳۹۷
۴	فاطمه	۳۱	مجرد	کارشناسی ادبیات	۱۳۹۶
۵	زینب	۳۷	متاهل	کارشناسی علوم اجتماعی	۱۳۹۱
۶	رضا	۳۳	مجرد	ارشد مهندسی عمران	۱۳۹۶
۷	محمد	۲۷	متاهل	کارشناسی حقوق	۱۴۰۰
۸	حسن	۳۶	متاهل	ارشد کامپیوتر	۱۳۹۳
۹	علیرضا	۳۳	مجرد	ارشد مهندسی شیمی	۱۳۹۵
۱۰	سارا	۳۱	متاهل	کارشناسی زیست‌شناسی	۱۳۹۴
۱۱	مهدی	۲۸	مجرد	کارشناسی گیاه‌شناسی	۱۳۹۷
۱۲	ندا	۳۳	مجرد	کارشناسی ژنتیک	۱۳۹۴
۱۳	سعید	۳۰	مجرد	ارشد مهندسی مواد	۱۳۹۳
۱۴	محسن	۳۶	متاهل	ارشد مهندسی کشاورزی	۱۳۹۱

یافته‌های پژوهش

پس از اتمام مصاحبه‌ها و بازبینی آنها، عملیات کدگذاری داده‌ها آغاز شد. ابتدا با زیرخط‌دار کردن کلیه جملات و گزاره‌های دارای معنا و مفهوم، «کدگذاری باز» انجام و «کدها» مشخص شد. سپس در قالب «کدگذاری محوری»، براساس

اشتراکات موجود در «کدها»، «مفاهیم» استخراج شد. در ادامه، با استفاده از «کدگذاری گزینشی»، براساس پیوندهای منطقی «مفاهیم»، «مقوله‌ها» بر ساخت شد که این فرایند به‌طور خلاصه در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲- نتایج فرایند کدگذاری سه‌گانه باز، محوری و انتخابی

Table 2- Results of open, axial and selective coding

هسته	ابعاد مدل	مقوله‌ها	مفاهیم	کدها
			محدودیت شغلی	نبود فرصت شغلی، نبود بازار کار، نبود اشتغال پایدار، محدودبودن بازار کار، محدودیت فرصت استخدامی، کوچک بودن شرکت‌ها، کم شدن فعالیت شرکت‌ها
		وضع اقتصادی بازار کار	وضعیت رقابتی	رشد جمعیت، افزایش جمعیت بیکار، افزایش تعداد بیکاران، تعداد زیاد دانشجویان، افزایش فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها
	شرایط علمی		محدودیت‌های ساختاری	اشباع شدن، صنعتی نبودن استان، در دسترس نبودن وام‌های مناسب، عدم اعتماد بانک‌ها، گران بودن تجهیزات، نبود کارآفرین، تحریم‌های خارجی، ضعیف شدن توان دولت
			آموزش نظری	حفظی بودن دروس، نظری بودن دروس، مدرک گرایی، تشویق به مدارج عالی تر، آموزش سنتی، تأکید بر مقاله نویسی
		ناکارآمدی نظام آموزشی	ضعف مهارت‌آموزی	عملی نبودن دوره، نبود کارورزی مؤثر، سطحی بودن پژوهش در دوره کارشناسی، کاربردی نبودن دروس، جدایی دانشگاه از صنعت، نبود ارتباط با بازار کار، نبود بازدهی‌های علمی
		فساد بوروکراتیک زمینه‌ای	سرمایه اجتماعی رانته	آشنابازی، پارتی بازی، استخدام رابطه محور، جذب شدن با وابستگی، جذب با رشوه، فقدان شایسته سالاری، تصمیم گیری افراد فاقد صلاحیت
	شرایط زمینه‌ای		تبعیض های ایدئولوژیک	سهمیه ها، نداشتن سابقه بسیجی، نداشتن پوشش چادر، عقاید مذهبی متفاوت، وجود سهمیه متأهلی، روشن نبودن معیارها، نبود فرصت اشتغال برابر برای زنان، فقدان فرصت برابر برای مجردها، برابرنبودن فرصت‌ها
		ناکامی های فردی	پیش زمینه های ناکافی	نداشتن سابقه کار، نداشتن رزومه قابل قبول، نبود مهارت‌های مکمل، فقدان تجربه، دسترسی نداشتن به دوره‌های کارآموزی، نداشتن سرمایه، محدودیت‌های مالی خانواده، زندگی در یاسوج، نداشتن ضامن، نداشتن وثیقه خوب
	شرایط مداخله گر بازار کار		ناتوانی در آزمون	ناموفق بودن در مصاحبه، ناموفق بودن در آزمون، آماده نبودن برای مصاحبه، آماده نبودن برای آزمون، سخت بودن سؤالا
			تعویق بیکاری	رفتن به دوره دکتری، رفتن به دوره فوق لیسانس، تغییر رشته، شرکت مجدد در آزمون استخدامی، مطالعه کردن
		ارتقای توانمندی‌ها	تقویت مهارت	کسب مهارت‌های جدید، گذراندن دوره‌های فنی و حرفه‌ای، یادگیری نرم افزارها، پروپیمان کردن رزومه، رفتن به کارآموزی، شرکت در دوره‌های آنلاین
			پیوندهای مفید	ارسال رزومه به شرکت‌های مختلف، ارتباط با دوستان باتجربه، ارتباط با اساتید باتجربه، ارتباط با اساتید با نفوذ، آشنایی با کارآفرینی، فکرکردن به کسب و کار کوچک
	استراتژی		پذیرش شغل موقت	انجام کار غیرمرتبط، پذیرش کار با حقوق کم، دنبال شغل آزاد بودن، کار دم‌دستی
		سازگاری	سازش با موقعیت	سرگرم شدن، پذیرش بیکاری، خانه نشینی، سکوت درباره خواسته شخصی
			فرصت های جایگزین	فکرکردن به مهاجرت، پرس و جوی وضعیت خارج از کشور، ارتباط با مهاجرت کرده‌ها، کار در خارج
			ناراحتی های روانی	ناامیدی، کاهش انگیزه، دل سردی به زندگی، دل مردگی، بی رغبتی، احساس خستگی، احساس پوچی، بی معنایی، احساس تحقیر
		آسیب‌های روان‌تنی و پیامدها اجتماعی	ناراحتی های جسمانی	افسردگی، مریضی، سردرد، بی حسی، بی حالی، بی اشتها شدن
			ناراحتی های اجتماعی	بی اعتمادی به جامعه، ناراضایی از دولت، گوشه گیری، دوری از خانواده، کم کردن ارتباط با دوستان، فکرکردن به خودکشی، فکرکردن به دزدی، احساس بی هویتی، افسوس خوردن به عمر رفته

شرایط علی

وضع اقتصادی بازار کار

یکی از شرایط علی بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی، «وضع اقتصادی بازار کار» است. این مقوله برآمده از سه مفهوم «محدودیت‌های شغلی»، «وضعیت رقابتی» و «محدودیت‌های ساختاری» است. وقتی فرصت‌های شغلی اندک و بازار کار محدود باشد، مجال چندانی برای اشتغال پدید نمی‌آید. فعالیت‌های صنعتی ناچیز در شهر یاسوج و عدم حضور کارآفرینان فعال باعث گسترش بیکاری می‌شود. هنگامی که این وضعیت با رشد جمعیت و ازدیاد فارغ‌التحصیلان دانشگاهی از دانشگاه‌های مختلف شهرستان همراه شود، بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی تشدید می‌شود. اظهارات مشارکت‌کنندگان به‌روشنی نشان می‌دهد که «وضع اقتصادی بازار کار» از شرایط علی بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در یاسوج است. در این زمینه، مهدی (کارشناسی گیاه‌شناسی) می‌گوید:

«اصلاً فرصت شغلی برای کسانی که از دانشگاه

فارغ‌التحصیل میشن، بسیار اندک. وقتی هم موقعیتی پیش میاد، میگن باید سابقه داشته باشی. وقتی بازار کار وجود نداره، سابقه از کجا باید بیاد. اینا دغدغه ما رو بیشتر می‌کنه.»

زینب (کارشناسی علوم اجتماعی) در این رابطه می‌گوید:

«درسته استخدامی‌ها نیرو می‌خواد، ولی این قدی که تعداد فارغ‌التحصیلان بیکار زیاد شده، این قدر رقابت زیاد شده، دیگه مثل قبلاً نیست. چون قبلاً این همه جمعیت بیکار نبود؛ قبلاً خیلیا درس نمی‌خوندن؛ دانشگاه نمی‌ومدن؛ تعدادمون خیلی کم بود، می‌تونستیم بریم سر کار.»

علیرضا (ارشد مهندسی شیمی) تجربیات خود را این گونه

شرح می‌دهد:

«استان ما اصلاً صنعتی نیست. اصلاً کارخونه‌ای نیست. باید حداقل چندین کارخونه بزرگ باشه تا اشتغال‌زایی کنه. در این استان که صنعتی نیست، کارآفرین هم نمیدانوش سرمایه‌گذاری کنه، همینکه خیلیا نمی‌تونن کار پیدا کنن و سروسامون بگیرن.»

ناکارآمدی نظام آموزشی

یکی دیگر از شرایط علی بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی،

«ناکارآمدی نظام آموزشی» است. این مقوله برگرفته از مفاهیم «آموزش نظری» و «ضعف مهارت‌آموزی» است. در وضعیتی که بخش زیادی از دروس دانشگاه ماهیت غیرتجربی دارد؛ به روش‌های سنتی انجام می‌شود؛ دروس و دوره‌های آموزشی کاربردی نیستند و دانشگاه با بخش‌های مختلف صنعت و کشاورزی و خدمات جامعه پیوند مناسبی ندارد، فارغ‌التحصیلان با وجود داشتن مدرک رسمی، از اشتغال محروم می‌شوند. روایت‌های مشارکت‌کنندگان در پژوهش گواه این امر است که «ناکارآمدی نظام آموزشی» نقش مؤثری در بیکاری‌شان دارد. مهدی در این خصوص می‌گوید:

«اینجا نه فرصت شغلی هست، نه دوره‌های آموزشی درست‌حسابی. تو دانشگاه هم بیشتر تئوری بهمون یاد دادن. من عملاً مدرک گرفتم. کتاب خوندم، بدون اینکه چیزی عملی یاد گرفته باشیم. ما فقط کتابا رو حفظ کردیم که امتحان بدیم، قبول بشیم، بدون اینکه مهارتی یاد بگیریم.»

سعید (ارشد مهندسی مواد) در این خصوص چنین بیان

می‌کند:

«در حین تحصیل، چند کارآموزی کوتاه‌مدت رفتم. خیلی خوب بود. این چیزی هست که توی دانشگاه اصلاً نیست. هرچی مهارت عملی داشته باشی، برای بازار کار بهتر هست. شانس داری برای جذب شدن. اگر توی دانشگاه عملی یاد می‌دادن و مهارت یاد می‌دادن، شرایط فرق می‌کرد و می‌شد به کاری پیدا کرد.»

شرایط زمینه‌ای

فساد بوروکراتیک

فساد، کنش‌ها و رویه‌هایی است که استفاده شخصی یا گروهی از موقعیت‌ها و منابع نهادی با نقض یا دورزدن قواعد و ضوابط رسمی صورت می‌گیرد و موجب اختلال در کارکردهای قانونی و عادلانه نظام‌های اجتماعی می‌شود. فساد می‌تولند به اشکال مختلف ظهور یابد. فساد بوروکراتیک، دورزدن ضوابط و قواعد سازمانی است که در اساس انتظار می‌رود به گونه‌ای یکسان و عادلانه برای همه استفاده شود. فساد بوروکراتیک بر ساخت «سرمایه اجتماعی رانته» و

«تبعیض‌های ایدئولوژیک» است. هنگامی که فرایندهای به‌کارگیری نیروی کار بیش از آنکه بر شایستگی‌ها و معیارهای حرفه‌ای و تخصصی مبنی باشد، بر روابط شخصی استوار می‌شود و معیارهای ایدئولوژیک و گرایش‌های فکری سیاسی و اجتماعی نیز به آن افزوده می‌شود، زمینه‌ای را فراهم می‌آورد که شانس اشتغال و دسترسی به فرصت‌های شغلی را برای فارغ‌التحصیلان دانشگاه تقلیل می‌دهد. توضیحات مشارکت‌کنندگان، آشکارا بیانگر آن است که «فساد بوروکراتیک» در فرایند اشتغال به‌عنوان شرایط زمینه‌ای عمل می‌کند و بر جذب‌شدن در بازار کار تأثیر می‌گذارد. سارا (کارشناسی زیست‌شناسی) در این خصوص این چنین نقل می‌کند:

«شرکت‌هایی که بخوان زیست‌شناس استخدام کنن، خیلی کم. تازه اگر باشه. اونایی هم که هستن، معمولاً دنبال جذب آشنا و فامیل هستن و پارتی‌بازی می‌کنن. آدم‌هایی می‌تونن جذب بشن که سفارش شده باشن. می‌دونی؟ ما که نداریم. اصلاً شایسته‌سالاری مهم نیست.»

منا (کارشناسی معماری) در این خصوص چنین سخن می‌راند:

«مثلاً سهمیه برای افراد متأهل در نظر می‌گیرن. سابقه کار در نظر می‌گیرن. سهمیه جانبازی در نظر می‌گیرن که بعضی خیلی به نفعشون میشه. بقیه که اینا رو ندارن چه گناهی دارن؟ همه اینا یک طرف، موقع مصاحبه هم احکام عقاید مذهبی، داشتن چادر مهم میشن. من حتی شبکه مجازیم چک می‌کردن یا رفتن توی راهپیمایی. مهر توی شناسنامه. اینا واقعاً چه ربطی داره به کاری که من بخوام انجام بدم؟ یا باید دروغ بگی یا باید خود واقعیات باشی توی مصاحبه که راحت ردت می‌کنن.»

شرایط مداخله‌گر

ناکامی‌های فردی

ناکام بیانگر موقعیت‌هایی است که طبق انتظار و میل فرد پیش نمی‌رود و می‌تواند اشکال مختلفی داشته باشد. زمانی ناشی از محرومیت است؛ گاهی ناشی از وجود مانع است و در مواردی ناشی از قرارگرفتن در موقعیتی ناسازگار است. می‌تواند داخلی باشد یا خارجی. ناکامی همیشه «پدید آمدنی» نیست و

در شرایطی، «ایجاد کردنی» است؛ اما به هر شکل که باشد، نتیجه آن نگرانی و ناراحتی است. ناکامی‌های فردی مستخرج از مفاهیم «پیش‌زمینه‌های ناکافی» و «ناتوانی در آزمون» است. وقتی فرد فارغ‌التحصیل برای جایگاه‌های شغلی مراجعه می‌کند، اما از او سابقه کار، رزومه مناسب و برخی مهارت‌هایی خواسته می‌شود که آموزش ندیده است یا بی‌بهره از سرمایه مالی و مادی راه‌اندازی کسب‌وکار است، احساس می‌کند پیش‌زمینه‌های کسب اشتغال را ندارد. در همان حال، شرکت در آزمون‌های دشوار شغلی و عدم آمادگی در مصاحبه‌های ثقیل آن باعث می‌شود احساس ناکامی در او پدید آید. وضعیتی که طبق میل و انتظار فارغ‌التحصیل دانشگاهی پیش نمی‌رود. روایت‌های مشارکت‌کنندگان به‌طور صریح بازگوکننده این امر است که «ناکامی‌های فردی» به‌عنوان شرایط مداخله‌گر بر بیکارماندن فارغ‌التحصیلان دانشگاهی تأثیر می‌گذارد. نسا (ارشد فیریک) در این باره می‌گوید:

«ن چندین مدرسه زنگ زد. برگشتن گفتن خانم سوابق کارتون چیه؟ گفتم سابقه کاری من چیه؟ من دانشجو تازه مدرک گرفتم. سابقه کار از کجا بیارم؟ کار آزاد هم بخوای بری راه بندازی، نیاز به سرمایه‌ست، نیاز به پول داره. وام گرفتن که به این سادگی نیست. ضامن می‌خواد. به نظر شما من اگه وام هم می‌گرفتم، چجوری می‌تونستم پرداختش کنم؟ وام هم پیدا می‌کردم، ضامن رو چیکار کنم؟ اصلاً بانک اعتماد نمی‌کنه وام بده.»

زهرا (کارشناسی جغرافیا) در همین زمینه این چنین شرح

می‌دهد:

«چندین سال پشت سر هم آزمون دادم، قبول نشدم. درس می‌خوندم. وقت می‌داشتم. شب و روز نداشتم. تلاش می‌کردم که حداقل با این مدرکی که گرفتم، بیکار نباشم؛ ولی سؤالات سخت بودن. نمی‌دونم شاید من آماده نبودم. درست مطالعه نکردم. واقعاً این همه منبع که خیلی شون ربطی به اون کار ندارن، برای چیه؟»

استراتژی

ارتقای توانمندی‌ها

یکی از استراتژی‌های فارغ‌التحصیلان دانشگاه در مواجهه با

«سعی کردم ناامید نشم. شرکت کردم توی چند دوره آموزشی مهارت‌های برنامه‌نویسی و فناوری‌های جدید. حتی دوره‌های آنلاین که رایگان بودن رفتم. سعی کردم رزومه‌ام رو تقویت کنم و پروژه‌های شخصی انجام بدم که نمونه‌کار داشته باشم.»

رضا (ارشد مهندسی عمران) در این زمینه این چنین اظهار می‌دارد:

«در کنار همه اینها، با دوستانم و اساتیدم در ارتباط هستم تا اگر فرصت کاری بود، بهم اطلاع بدن. البته هنوز اون چیزی که دلم می‌خوام پیدا نکردم؛ اما خیلی خویه. یک جاهایی یک موقعیت‌هایی متوجه شدم که قبلاً از شون خبر نداشتم. هنوز جور نشده اون چیزی که بیشتر امیدوار شدم که بالأخره درست بشه.»

سازگاری

یکی دیگر از راهبردهای کنشگران در مواجهه با بیکاری «سازگاری» است. این مقوله که از مفاهیم «پذیرش شغل موقت»، «سازش با موقعیت» و «فرصت‌های جایگزین» بر ساخت شده، به شیوه‌هایی اشاره دارد که فارغ‌التحصیلان دانشگاهی برای کنار آمدن با شرایط محدود و نامطمئن بازار کار اتخاذ می‌کنند. در این راهبرد، کنشگران به‌جای پیگیری ایدئال‌های شغلی اولیه به واقعیت‌های موجود توجه کرده و تلاش می‌کنند خود را با شرایط فعلی تطبیق دهند تا از تشدید پیامدهای بیکاری بکاهند. «پذیرش شغل موقت» یکی از رایج‌ترین جلوه‌های راهبرد سازگاری است. بسیاری از مشارکت‌کنندگان در شرایطی که امکان دستیابی به شغل پایدار و متناسب با تحصیلات خود را ندارند، به پذیرش مشاغل «موقت» روی می‌آورند. این مشاغل اگرچه ممکن است فاقد امنیت و جایگاه اجتماعی مطلوب باشد، فارغ‌التحصیلان با انتخاب آنها تلاش می‌کنند با کسب تجربه عملی، سابقه کاری، آشنایی با بازار و دستیابی به سرمایه‌های مادی (هرچند اندک)، امید خود را برای اشتغال زنده نگه دارند. فارغ‌التحصیلان در مواردی به «سازش با موقعیت» روی می‌آورند. این سازش به شکل‌های مختلف همچون خلع‌نشین، سکوت در برابر خواسته‌های

بیکاری، «ارتقای توانمندی‌ها» است که نشئت گرفته از مفاهیم «تعویق بیکاری»، «تقویت مهارت» و «پیوندهای مفید» است. «ارتقای توانمندی» به این معناست که فارغ‌التحصیل دانشگاه در شرایط محدود بازار کار تلاش می‌کند با افزایش سرمایه‌های فردی و اجتماعی، شانس ورود به بازار کار را افزایش دهد. در این راهبرد، کنشگران به‌جای کناره‌گیری منفعلانه، مسیر حرفه‌ای خود را بازتعریف و با سرمایه‌گذاری روی توانمندی‌های‌شان، مدیریت آینده شغلی خود را برعهده می‌گیرند. یکی از راهبردهای «ارتقای توانمندی‌ها» در مواجهه با بیکاری «تعویق بیکاری» است. فرد فارغ‌التحصیل با رفتن به دوره‌های عالی‌تر تحصیلی مانند کارشناسی ارشد و دکتری، تغییر رشته تحصیلی یا شرکت مجدد در آزمون‌های استخدامی، تلاش می‌کند بیکاری را به تعویق بیندازد. او با گذراندن دوره‌های فنی و حرفه‌ای، یادگیری نرم‌افزارها و بهبود رزومه به تقویت مهارت می‌پردازد و از طریق مراوده با دوستان باتجربه و اساتید مجرب که در زمینه اشتغال از تجارب مناسبی برخوردارند، شانس اشتغال خود را افزایش می‌دهد. آنها از این رهگذر تلاش می‌کنند تا فاصله بین توانایی‌های‌شان و انتظارات بازار کار را کاهش دهند. این اقدام درواقع، واکنش فعال به محدودیت‌های بازار کار است؛ یعنی به‌جای انفعال، کنشگر مسیر حرفه‌ای خود را بازتعریف می‌کند و با ارتقای هدفمند توانمندی‌ها امکان اشتغال را افزایش می‌دهد. گفتارهای مشارکت‌کنندگان در پژوهش حاکی از آن است که «ارتقای توانمندی‌ها» یکی از استراتژی‌های مهم فارغ‌التحصیلان بیکار دانشگاهی است. زهرا (کارشناسی جغرافیا) در این خصوص می‌گوید:

«اولش خیلی سخت بود. اون موقعی که تازه فارغ‌التحصیلی شدم، چند سال خیلی اذیت می‌شدم. دیگه مجبور می‌شدم برای دکترا امتحان بدم که سرگرم باشم. ادامه تحصیل بدم؛ چون هر جا که می‌رفتم می‌گفتن پذیرش نیرو نداریم. منم انگیزه داشتم. دو سال امتحان دکترا دادم که وقتمو پر کنم و بتونم برم سرکار. تا مرحله آخر می‌رفتم؛ ولی در مصاحبه دکترا موفق نمی‌شدم.»

حسن (ارشد کامپیوتر) تجربیات خود را این گونه شرح

می‌دهد:

شخصی و حتی پذیرش موقت بیکاری تجلی می‌یابد. این امر به فارغ‌التحصیلان امکان می‌دهد تا تعادل روانی و اجتماعی خود را حفظ کنند. راهبرد «سازگاری» همچنین در «فرصت‌های جایگزین» متجلی می‌شود. تفکر درباره مهاجرت، تمایل به مهاجرت یا حتی اقدام برای مهاجرت مصادیق این امر هستند و به فارغ‌التحصیلان امکان می‌دهد به جای انتظار برای فرصت‌های محدود داخلی به دنبال ایجاد مسیرهای جدید و دسترسی به بازارهای کار گسترده‌تر در بیرون از کشور باشد. صحبت‌های مشارکت‌کنندگان در پژوهش حاکی از آن است که «سازگاری» راهبردی مهم در مواجهه با بیکاری است.

محمد (کارشناسی حقوق) در این خصوص چنین توضیح

می‌دهد:

«الآن شغل آزاد یا شغل موقت هست. فقط اشکالش اینه که اون تخصصی که یاد گرفتم، عملاً استفاده‌ای نداره. البته این شغل‌ها ثباتی ندارن و حقوقش هم کم هست؛ اما چاره چیه؟ باید مشغول شد. باید سرگرم شد.»

سارا (کارشناسی زیست‌شناسی) در این باره بیان می‌کند:

«از نظر مالی فشار روم بود؛ چون باید خرج خودم رو می‌دادم. بیشتر سعی می‌کردم خودم رو با کارای غیرمرتبط سرگرم کنم و شرایط رو بپذیرم؛ چون راهی ندارم. خیلی فکر کردم. اصلاً انگار همه‌ی دریا من بسته هستن.»

مهدی (کارشناسی گیاه‌شناسی) تجربیات خود را چنین

شرح می‌دهد:

«من کوتاهی نکردم؛ ولی جایی نیست که بگم ما دنبال کسی مثل تو هستیم؛ برای همین به فکر مهاجرت افتادم؛ ولی خب اونم هزینه‌بره و پول می‌خواد. اصلاً چرا نباید برای من تو شهر و کشور خودم کار پیدا بشه که بخوام مهاجرت کنم. یکی پاسخگو نیست. معلوم نیست می‌خواد چی بشه.»

پیامدها

آسیب‌های روان‌تنی و اجتماعی

پیامد اساسی بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاه، بروز آسیب‌های روان‌تنی و اجتماعی است. لین مقوله که از مفاهیم «ناراحتی‌های روانی»، «ناراحتی‌های جسمانی» و «ناراحتی‌های اجتماعی» برگرفته شده، به مجموعه‌ای از پیامدهای چندبعدی

اشاره دارد که در نتیجه تداوم بیکاری و مواجهه مستمر کنشگران با فشارهای ناشی از آن پدید می‌آید. بیکاری صرفاً وضعیتی اقتصادی نیست، بلکه تجربه‌ای عمیق و فرساینده است که ابعاد مختلف زندگی فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهد. «ناراحتی‌های روانی» یکی از شایع‌ترین پیامدهای بیکاری در میان مشارکت‌کنندگان در پژوهش است. فارغ‌التحصیلان بیکار پس از تجربه ناموفق در یافتن شغل مناسب، دچار مشکلات روانی مانند ناامیدی، بی‌انگیزگی، دل‌مردگی، بی‌رغبی، پوچی و بی‌معنایی می‌شوند؛ افزون بر این، پیامدهای بیکاری صرفاً به حوزه روانی محدود نمی‌شود و در بسیاری موارد به شکل ناراحتی‌های جسمانی بروز پیدا می‌کند. مشکلاتی مانند اختلالات خواب، سردردهای مزمن، دردهای عضلانی، خستگی مفرط و کاهش انرژی جسمی برخی از این پیامدهای جسمانی است. پیامدهای بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در یاسوج به آسیب‌های روانی و جسمانی محدود نمی‌شود و ابعاد اجتماعی می‌یابد و به صورت کاهش تعاملات اجتماعی، شرمندگی اجتماعی و ناراضایتی بروز می‌یابد. در موارد شدیدتر، فشارهای اجتماعی و انباشت ناکامی‌های شغلی می‌تواند برخی افراد را حتی به خودکشی رهنمون گردد. پیامدهای روانی، جسمی و اجتماعی فارغ‌التحصیلان بیکار دانشگاه در تجربه‌های زیسته آنها کاملاً برجسته است. ندا

(کارشناسی ژنتیک) در این خصوص می‌گوید:

«واقعاً می‌گم؛ انگار نه تنها شغلی نیست، بلکه همه‌چی هم علیه ماست. ناامید شدم از این وضعیت. کلاً این درجاذدن، منو افسرده کرده. خسته‌ام. توان ادامه دادن ندارم. کارم شده مسکن خوردن. کسی جواب‌گوی عمر من و وقت من نیست.»

حسن (ارشد کامپیوتر) این گونه توضیح می‌دهد:

«از همه‌چی خسته می‌شم. از فکرکردن زیاد عصبی شدم. هر روز خدا مریضم. رفتم دکتر، بهم گفت معده‌ات عصبی شده. رفتم دکتر اعصاب، برام دارو نوشت؛ ولی مصرف نکردم. اصلاً اشتهای غذا خوردن ندارم.»

محسن (ارشد مهندسی کشاورزی) در این خصوص

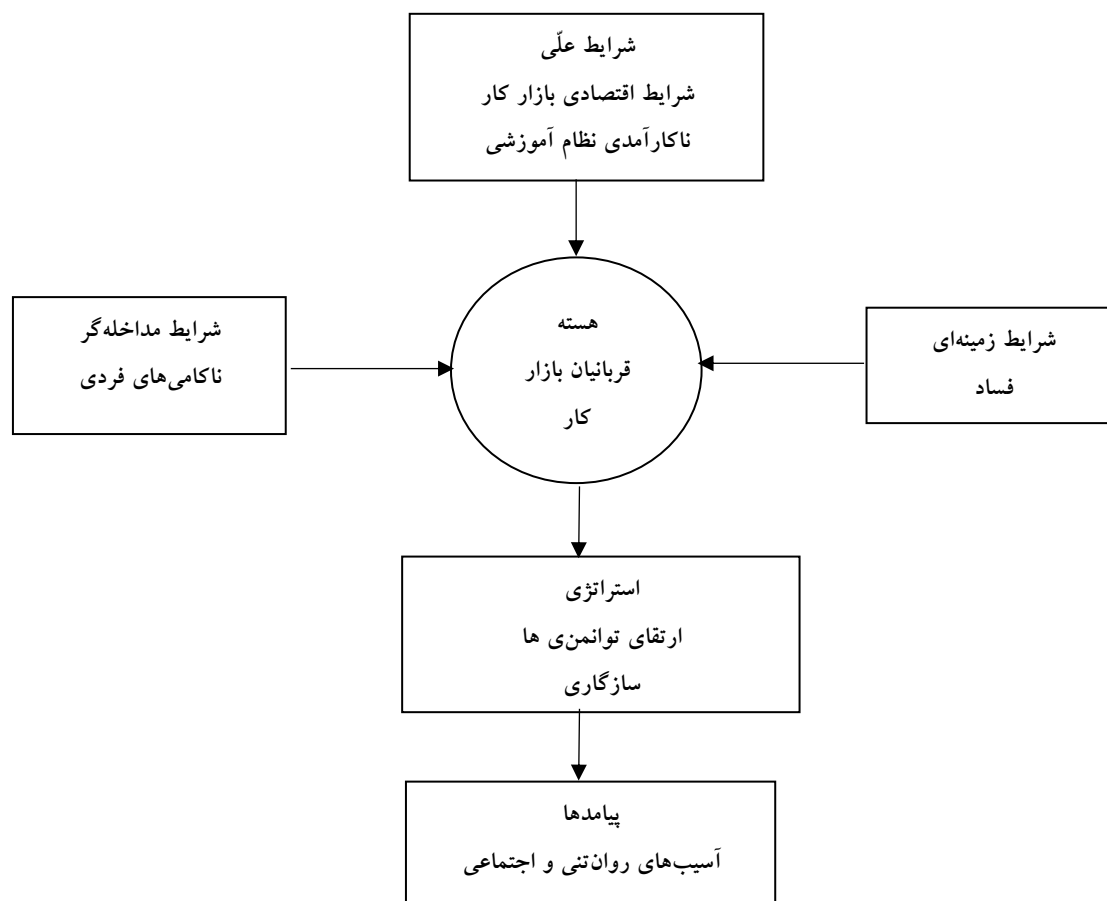
می‌گوید:

«همش دوست دارم از خوادام و دوستان دور باشم.

چون شغل نداری، هیچی نیستی.»
درمجموع، با استناد به فرایند کدگذاری و یافته‌های
پژوهش، مدل پارادایمی تحقیق به شرح زیر ترسیم می‌شود.

ناراضیم از این وضعیت جامعه‌ام که انگار به بن‌بست خورده.
پولم، وقتم و چهار سال عمرم، گرما و سرما درس‌خوندن،
اینا همش هست. آینده مبهم، جوونی که فقط حسرت تو
دلش می‌تونه باشه. حتی به خودکشی فکر کنه. حس می‌کنی

شکل ۱- مدل پارادایمی تحقیق

Fig 1- Research paradigm model

نتیجه

طبق روایت مشارکت‌کنندگان در پژوهش، «وضع اقتصادی بازار کار» و «ناکارآمدی نظام آموزشی» به‌عنوان شرایط علی بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی شناسایی شد. شرایط علی عواملی است که به‌طور مستقیم علت وقوع یک پدیده را فراهم می‌کند و بر فرایند شکل‌گیری آن اثرگذار است. «وضع اقتصادی بازار کار» برآمده از «محدودیت شغلی»، «وضعیت رقابتی» و «محدودیت‌های ساختاری» است. «محدودیت شغلی» به عدم تناسب میان حجم زیاد فارغ‌التحصیلان

این پژوهش تلاش کرده است با رویکرد تفسیرگرایی و نگاهی از درون و از دید فارغ‌التحصیلان دانشگاهی به مطالعه «بیکاری» آنها بپردازد. با واکاوی اظهارات مشارکت‌کنندگان در تحقیق، ۹ مقوله شامل «وضع اقتصادی بازار کار»، «ناکارآمدی نظام آموزشی»، «فساد بوروکراتیک»، «ناکامی‌های فردی»، «ارتقای توانمندی‌ها»، «سازگاری»، و «آسیب‌های روان‌تنی و اجتماعی» استخراج شد که در ادامه تشریح می‌شود.

دانشگاهی و ظرفیت محدود جذب در بازار کار اشاره دارد. «وضعیت رقابتی» بیانگر حالتی است که فارغ‌التحصیلان دانشگاهی هنگام اقدام برای جذب در بازار کار با حجم گسترده‌ای از افراد مشابه روبه‌رو می‌شود. «محدودیت ساختاری» وضعیتی را نشان می‌دهد که نظام اقتصادی جامعه با کمبودها و تنگناهای متعددی مواجه است که مجال پیوستن به بازار کار را کاهش می‌دهد. بیکاری بیش از آنکه مسئله‌ای فردی باشد، مسئله‌ای اقتصادی است و به عملکرد اقتصاد و سیاست‌گذاری شرکت‌ها و صنایع پیوند می‌یابد (Macionis, 2017: 444). مکتب کلاسیک، کینزی‌ها و نوکینزی‌ها عامل اساسی بیکاری را معیوب‌بودن چرخه اقتصادی می‌دانند. تودارو (۱۳۷۷) نشان می‌دهد که افزایش عرضه نیروی کار بدون توسعه متناسب ظرفیت‌های اقتصادی و فرصت‌های شغلی به انباشت نیروی فعال و بیکاری ساختاری منجر می‌شود. در وضعیتی که به دلایل مختلف مانند گسترش آموزش عالی یا افزایش جمعیت، نیروی کار رو به تزايد می‌گذارد، لازم است ظرفیت‌های اقتصادی جامعه به سرعت هماهنگ گردند. اگر چنین هماهنگی و پیش‌بینی‌هایی صورت نگیرد، نیروی کار به‌صورت گسترده و شتابان وارد بازار می‌شود؛ اما ظرفیت جذب آن وجود ندارد و به بروز بیکاری‌های گسترده منجر می‌شود؛ در همین زمینه فرلی^۱ و همکاران (2024: 156) نشان می‌دهند که دلیل عمده افزایش بیکاری در آمریکا در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ ورود گسترده جمعیت افزوده‌شده به این کشور پس از پایان جنگ جهانی دوم به بازار کار بود. یافته پژوهش حاضر مبنی بر نقش تعیین‌کننده «وضع اقتصادی بازار کار» بر بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی، با برخی پژوهش‌های تجربی مطابقت دارد. در این زمینه می‌توان به مهاجرانی و صنعت‌خواه (۱۳۹۰) اشاره کرد که نشان می‌دهند، وضع اقتصادی بازار کار از عوامل بیکاری فارغ‌التحصیلان و البته کل نیروی کار است.

یکی دیگر از شرایط علی بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی، «ناکارآمدی نظام آموزشی» است. «ناکارآمدی نظام آموزشی» منتج از «آموزش نظری» و «ضعف مهارت‌آموزی» است. «آموزش نظری» اشاره به حالتی دارد که نظام آموزشی متمرکز بر آموزش سنتی و غیرتجربی است. اساتید دانشگاه در طیف وسیعی از رشته‌ها از فنی گرفته تا علوم انسانی، متکی و متمرکز بر آموزش‌های نظری است. به مدرک‌گرایی و رفتن به مقاطع تحصیلی عالی تر تشویق می‌شود و در دوره‌های تحصیلات تکمیلی بدون توجه به ابعاد کاربردی بر تولید مقاله تأکید می‌شود. این امر باعث می‌شود تا فارغ‌التحصیلان دانشگاهی هنگام ورود به جامعه و بازار کار، دارای حجم وسیعی از اطلاعات و آموخته‌های صرفاً نظری باشد که چندان پیوندی با واقعیت بازار کار ندارد. «ضعف مهارت‌آموزی» در دنباله «آموزش نظری» به شرایطی اشاره دارد که باوجود پیچیدگی بازار کار، دانشگاه کمتر بر آموزش مهارت و توانایی‌های کاربردی تأکید می‌کند. هنگامی که دانشگاه پیوند منسجمی با صنعت و بازار کار نداشته باشد و نتواند مهارت‌های لازم را انتقال دهد، فارغ‌التحصیلان دانشگاهی قادر به اشتغال نخواهد بود. این امر برای فارغ‌التحصیلان رشته‌های فنی و مهندسی و رشته‌های کشاورزی از اهمیت بیشتری برخوردار است؛ اما سایر رشته‌ها نیز از آموزش مهارت‌ها و فنون اشتغال بی‌نیاز نیستند. به اعتقاد بکر (1964) در صورت انطباق‌نداشتن مهارت‌ها و دانش آموزشی با نیازهای واقعی بازار کار، سرمایه‌گذاری آموزشی نمی‌تواند به فرصت‌های واقعی تبدیل شود و بخشی از سرمایه انسانی بی‌استفاده می‌ماند. یافته این پژوهش به لحاظ تجربی نیز دارای برخی قرینه‌هاست. گارسیا-آلوارز^۲ و همکاران (2014) نشان دادند که بخش زیادی از فارغ‌التحصیلان دانشگاهی احساس واجد شرایط‌بودن برای شروع کار نمی‌کنند. ریدون^۳ و همکاران (2008) به این نتیجه دست یافتند که مهارت‌ها و توانایی‌های

³ Rydon¹ Farley² Garcia-Alvarez

عملی نقش مهمی در اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاهی دارند. در مطالعات ایرانی، ملک‌پور و محمدی (۱۳۹۲) دریافتند که ناهمخوانی رشته‌های تحصیلی با فرصت‌های شغلی موجود، از مشکلات اساسی فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌هاست و قاسمیان (۱۳۹۴) نشان داد که آموزش‌های مهارتی بیشترین اثر معنادار را بر اشتغال دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها دارد.

براساس روایت‌های مشارکت‌کنندگان در پژوهش، «فساد بوروکراتیک» از شرایط زمینه‌ای بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی است. شرایط زمینه‌ای به مجموعه‌ای از بسترها، ساختارها و ویژگی‌های حاکم بر محیط اجتماعی، اقتصادی و نهادی اطلاق می‌شود که پدیده مورد مطالعه در درون آن شکل می‌گیرد و تداوم می‌یابد. «فساد بوروکراتیک» برآمده از «سرمایه اجتماعی رانتی» و «تبعیض‌های ایدئولوژیک» است. «سرمایه اجتماعی رانتی» مجموعه‌ای از کنش‌های غیررسمی است که سازوکارهای رسمی ضابطه‌مند استخدام و اشتغال را مخدوش می‌کند. آشنا، پارتی، پرداخت رشوه و غیره نمودهایی از این امر است. «تبعیض ایدئولوژیک» بیانگر وضعیتی است که برخی معیارها که ذاتاً پیوندی با جایگاه شغلی ندارد، بر شایسته‌سالاری مقدم می‌گردد. در این چارچوب، سهمیه‌بندی‌های مرسوم و البته ظهور برخی معیارهای جدید مانند اولویت‌های اشتغال بر پایه «وضع تأهل» یا «جنسیت» و غیره به‌مثابه فیلتری عمل می‌کند که گروه‌های خاصی از فارغ‌التحصیلان را از چرخه اشتغال حذف می‌کند. اگرچه برخی سهمیه‌ها مانند «ایثارگری» به دلیل آسیب‌ها و لطمات جبران‌ناپذیری که بر بازماندگان وارد شده، کم‌وبیش موردپذیرش عموم فارغ‌التحصیلان دانشگاهی قرار گرفته است، عینی‌بودن ترتیبات فراقانونی و رانتی مانند پارتی و آشنا و غیره از یک‌سو و بروز ملاک‌هایی چون متأهل‌بودن و فرزندان بیشتر داشتن و غیره در اشتغال باعث می‌شود محروم‌شدگان از فرصت‌های اشتغال، همواره با تردید به

ساختار جامعه بنگرند و آن را تبعیض‌آمیز قلمداد کنند. اگرچه بخش خصوصی برحسب تحلیل هزینه - فایده می‌تواند فساد بوروکراتیک را در فرصت‌های اشتغال تقلیل دهد، ساختار عمدتاً دولتی اقتصاد ایران باعث می‌شود همان‌ها نیز متأثر از همین رویه باشند. بردهان^۱ (۱۹۹۷) و تانزی^۲ (۱۹۹۸) معتقدند فاصله‌گرفتن از شایسته‌سالاری باعث سوءعملکرد ساختار اقتصادی می‌شود. این امر از طریق کاهش درآمد‌های دولت، به‌طور منفی بر مخارج عمومی اثر می‌گذارد. یافته این پژوهش با برخی پژوهش‌های تجربی دارای همخوانی است. در این زمینه می‌توان به الماسی و همکاران (۱۴۰۱) اشاره کرد که نشان می‌دهند، کنترل فساد بوروکراتیک تأثیر مستقیم و معناداری بر کاهش نرخ بیکاری می‌گذارد؛ زیرا فساد بوروکراتیک به‌خودی‌خود، یکی از علل اساسی و ساختاری محسوب می‌شود که نرخ بیکاری را افزایش می‌دهد و نیز در ایجاد ناکارآمدی گسترده اقتصادی نقش دارد.

با استناد به یافته‌های تحقیق، «ناکامی فردی» از شرایط مداخله‌گر در بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی است. شرایط مداخله‌گر مجموعه‌ای از عوامل و متغیرهای محیطی، اجتماعی، فرهنگی یا ساختاری است که شدت، جهت یا کیفیت اثر شرایط علی را تغییر می‌دهد. «ناکامی فردی» بر ساخت «پیش‌زمینه‌های ناکافی» و «ناتوانی در آزمون» است. براساس نظریه جست‌وجوی شغل، پیدا کردن شغل مناسب همیشه سریع و آسان نیست و افراد معمولاً برای یافتن شغلی که با مهارت‌ها و تحصیلاتشان مطابقت داشته باشد، باید زمان و انرژی صرف کنند. در همین زمینه، هال و کودلیاک^۳ (۲۰۲۲) معتقدند که متقاضیان کار و فرصت‌های شغلی دارای توانایی‌ها و ترجیحات متفاوتی هستند و هم‌زمان، مشاغل نیز الزامات مهارتی متفاوتی می‌طلبد. این امر باعث می‌شود تطبیق نیروی کار و کار، طولانی گردد و بیکاری عیان شود. بر همین مبنا، فارغ‌التحصیل دانشگاهی به دلیل نداشتن سابقه، رزومه، تجربه

³ Hall & Kudlyak

¹ Bardhan

² Tanzi

و سرمایه اولیه از یک سو و ناتوانی در ارائه برونداد موردانتظار در ارزیابی‌ها و آزمون‌های اشتغال ازسوی دیگر، نیاز می‌یابد خود را تطبیق دهد و دوره‌ای از بیکاری را تحمل کند. این یافته پژوهش با نتایج پژوهش سانگر-عمر^۱ و همکاران (2025) همخوانی دارد. آنها با مطالعه فارغ‌التحصیلان بیکار در تانزانیا نشان دادند که عدم تطابق مهارت‌های شغلی، خدمات ناکافی راهنمایی و مشاوره شغلی، و وجود سیستم اطلاعاتی ناکارآمد بازار کار، محرک‌های اصلی نرخ زیاد بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در این کشور است.

براساس روایت‌های مشارکت‌کنندگان در تحقیق، «ارتقای توانمندی‌ها» و «سازگاری»، استراتژی فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در مواجهه با بیکاری است. استراتژی به کش‌ها، تعاملات و روش‌هایی گفته می‌شود که کنشگران برای پاسخ‌گویی، سازگاری یا مواجهه با پدیده مورد مطالعه به کار می‌گیرند. این استراتژی‌ها درواقع واکنش‌های هدفمندی است که در پاسخ به شرایط علی و در بستر شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر شکل می‌گیرد. به دلایل مختلف اقتصادی - اجتماعی بخشی از فارغ‌التحصیلان دانشگاهی امکان اشتغال متناسب با تحصیلات و مهارت خود نمی‌یابند. این امر دردناک است؛ زیرا فارغ‌التحصیل دانشگاهی دوره‌ای طولانی را اقدام به سرمایه‌گذاری کرده است. در سطح دنیا روش‌هایی به کار گرفته می‌شود تا از طولانی‌شدن بیکاری کاسته شود. رسیدگی به بیکاران بلندمدت و شناسایی نیازهای آنها، پرورش مهارت‌های زندگی و انگیزه، تقویت مهارت‌های مرتبط با بازار کار، حمایت از فعالیت‌های جست‌وجوی شغل، آموزش، اشتغال یارانه‌ای، پشتیبانی پس از استقرار و غیره برخی از این موارد است که در سطوح مختلف توسط کارگزاران گوناگون استفاده می‌شود (Dromundo et al., 2023). ورود به دوره‌های عالی‌تر در دانشگاه، کسب توانایی‌های لازم در خارج از دانشگاه و ایجاد پیوند با دوستان و اساتید

با تجربه راهبردهایی است که امکان می‌دهد فارغ‌التحصیلان دانشگاهی با بیکاری مواجهه یابند و امیدشان به اشتغال زنده بماند. در همین زمینه، نکرمن و فرناندز (2003) معتقدند که سرمایه اجتماعی در قالب پیوندهای شخصی، پیوندهای اجتماعی و تماس‌های اجتماعی می‌تواند به یافتن شغل مناسب کمک کند؛ راهبردی که توسط فارغ‌التحصیلان دانشگاهی استفاده می‌شود. این یافته تحقیق با نتایج برخی پژوهش‌های تجربی همسوست. کارول^۲ (2004) و عزیزی (۱۳۸۲) نشان می‌دهند کسب توانمندی‌ها و مهارت‌ها می‌تواند احتمال شانس بیکاری را کاهش و احتمال اشتغال را افزایش دهد. دیگر استراتژی فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در رویارویی با بیکاری، «سازگاری» است. فارغ‌التحصیل دانشگاهی در دوره طولانی مدت تحصیل در دانشگاه که بهترین دوران زندگی اوست، اقدام به سرمایه‌گذاری با هدف افزایش بازدهی در آینده و کسب موقعیت شغلی مناسب کرده است. مواجهه با بیکاری ناکامی بزرگی است که در زندگی این افراد شکل می‌گیرد. فارغ‌التحصیل دانشگاهی مجبور به حیات است و همین امر باعث می‌شود به گزینه‌ها و شقوق جایگزین فکر کند. روی آوردن به مشاغل موقت، پذیرش بیکاری ناشی از وضعیت فعلی و پیگیری اهداف شغلی در خارج از کشور مواردی است که فارغ‌التحصیل دانشگاهی انجام می‌دهد تا خود را با وضعیت پیش‌آمده سازگار سازد و آن‌گونه که سایمون^۳ (1956) می‌گوید، بتواند گزینه رضایت‌بخش را به دست آورد. یافته پژوهش حاضر به لحاظ تجربی با پژوهش رازقی نصرآباد و همکاران (۱۴۰۰) همسو است. آنها نشان دادند که فارغ‌التحصیلان بیکار درمقابل بیکاری ساختاری و اشتغال‌پذیری کم، به اتخاذ روش‌هایی برای کنارآمدن با وضعیت روی می‌آورند تا با تعدیل انتظارات و پذیرش شرایط موجود، فشار ناشی از بیکاری را مدیریت کنند.

برپایه روایت‌های مشارکت‌کنندگان، «آسیب‌های روان‌تنی

³ Simon

¹ Sangaré-Oumar

² Carroll

و اجتماعی»، پیامد بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی است. پیامد به نتایج و بروندهای حاصل از کنش‌ها و راهبردهایی اطلاق می‌شود که کنشگران در مواجهه با شرایط علی، زمینه‌ای و عوامل مداخله‌گر اتخاذ می‌کنند. «آسیب‌های روان‌تنی و اجتماعی» برآمده از مفاهیم «ناراحتی‌های روانی»، «ناراحتی‌های جسمانی» و «ناراحتی‌های اجتماعی» است. افرادی که گرفتار «بیکاری» می‌شوند، به‌لحاظ روانی با گستره‌ای از اختلالات روانی مواجه می‌شوند (Gedikli et al., 2022: 128)؛ به‌علاوه، افراد بیکار به‌لحاظ زیستی نیز با دامنه‌ای از بیماری‌های جسمی دست‌وپنجه نرم می‌کنند (McKee-Ryan et al., 2005: 53). عواقب بیکاری به‌ویژه به ابعاد اجتماعی زندگی افراد نیز تسری می‌یابد (Pohlan, 2024: 1). بیکاری می‌تواند باعث خلق و خوی افسرده، اضطراب، بیماری روانی و خودکشی شود. تأثیرات خودکشی با افزایش مدت‌زمان بیکاری تشدید می‌شوند. مردم معمولاً تمایل دارند به فرد بیکار به دید منفی نگاه کنند و این امر زندگی را برای بیکاران دشوارتر می‌کند. تداوم بیکاری باعث می‌شود، شکاف‌های درآمدی زیادی بین بیکاران و افراد شاغل به وجود آید. تمام اینها بیانگر آن است که پیامد بیکاری برای فارغ‌التحصیلان دانشگاهی، «آسیب‌های روان‌تنی و اجتماعی» است و می‌توان انتظار داشت با طولانی‌شدن دوره بیکاری، فارغ‌التحصیلان دانشگاهی با چالش‌های فراوانی روبه‌رو شوند. فارغ‌التحصیل بیکار که موفق به کسب اشتغال نمی‌شود، دچار ناامیدی و بی‌انگیزگی و بی‌معنایی می‌شود. پیامدهای بیکاری به‌زودی به جسم فرد سرایت کرده و او را درگیر برخی اختلالات جسمی می‌کند. تسری پیامدهای بیکاری به زندگی اجتماعی فارغ‌التحصیلان بیکار و شکل‌گرفتن گوشه‌گیری و دوری از خانواده و شبکه‌های حمایتی، می‌تواند به افکار خودکشی نیز منجر شود. در این زمینه پیرلین^۱ و همکاران (1981) معتقدند که فشارهای ساختاری زندگی مثل بیکاری، صرفاً رویدادهای ساده نیست، بلکه منابع

تنش مزمن است که می‌تواند بر زندگی روزمره، روان و جسم فرد اثر بگذارد. برهمین مناسبت که بیکاری را نباید صرفاً فقدان درآمد دانست، بلکه فشاری عظیم است که در طولانی‌مدت به فرسایش روانی، ناراحتی‌های جسمانی و آسیب‌های اجتماعی منجر می‌شود.

تجزیه و تحلیل داده‌ها به ظهور «هسته» با عنوان «قربانیان بازار کار» منجر شد. سال‌هاست ساختار اقتصادی کشور گرفتار چرخه‌ای معیوب است و مسائلی چون تورم، تحریم، وابستگی به نفت، رشد اقتصادی منفی و غیره در زندگی مردم ملموس شده است. استان کهگیلویه و بویراحمد اگرچه در ردیف استان‌های نفتی است، به دلیل اینکه این بخش خارج از یاسوج است، عملاً تأثیری بر زندگی مردم بومی نداشته است. شهر یاسوج به‌عنوان مرکز استان، فاقد صنایع و کارخانجات بزرگ است و زندگی بخش درخور توجهی از مردم شهر در اساس به کمک‌های مؤسسه‌های خیریه همچون بهزیستی و کمیته امداد وابسته است. در طی ۲۵ سال اخیر دانشگاه یاسوج به‌عنوان دانشگاه مادر استان به‌سرعت توسعه یافته و با گسترش تحصیلات تکمیلی در ردیف دانشگاه‌های مطرح کشور درآمده است؛ در نتیجه این تحول، شمار زیادی از جوانان بومی به امید آینده‌ای بهتر وارد دانشگاه یاسوج شده‌اند. دانشگاه یاسوج با وجود برخورداری از هیئت علمی جوان، متأثر از الگوی عام نظام آموزش عالی کشور فاقد استراتژی روشن در پیوند با صنعت و جامعه است و همین امر موجب می‌شود جوان دانشجوی بدون آموختن مهارت‌ها و توانایی‌های لازم برای اشتغال، از دانشگاه فارغ‌التحصیل و به‌سوی بازار کار روانه شود؛ اما بازار کار شرایط و مقتضیاتی دارد که امکان جذب او را کاهش می‌دهد. به دلیل «شرایط نامساعد اقتصادی» و فقر بخش صنعت، فرصت‌های اشتغال در استان محدود است. بخش خصوصی و صنایع کوچک تازه‌تأسیس متقاضی مهارت‌ها و توانایی‌هایی است که فارغ‌التحصیل عموماً در

¹ Pearlin

دانشگاه کسب نکرده است. در اندک مواردی نیز که فرصت‌های شغلی بروز می‌یابد، فارغ‌التحصیلان دانشگاه با فساد بوروکراتیک مواجه می‌شود. برخی ترتیبات فراقانونی که ناشی از ساختار عشیره‌ای استان است از یک‌سو و نداشتن امتیازات و سهمیه از سوی دیگر، از آنها محروم می‌شود. ناکامی‌های فردی مانند ناتوانی مالی در تأمین حداقل‌ها، باعث می‌شود فارغ‌التحصیلان دانشگاه هرچه بیشتر از اشتغال در بازار کار ناامید شوند. در این وضعیت او تلاش می‌کند با ادامه تحصیل، پیوند با افراد باتجربه، شغل موقت، سازش با موقعیت و حتی ترک وطن با شرایط پیش‌آمده بیکاری روبه‌رو شود. در این میان، او با انواع ناراحتی‌های روانی، جسمانی و اجتماعی مواجه می‌شود تا آنجا که به خودکشی نیز می‌اندیشد. نتیجه اینکه فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در مداری قرار می‌گیرند که تا حدود زیادی کنترل آن از عهده او خارج است و گویی قربانی شده است.

سخن نهایی این پژوهش ارائه برخی پیشنهادها براساس یافته‌های پژوهش است. شرایط نامناسب اقتصادی کشور و ناکارآمدی نظام آموزشی، شرایط علی بیکاری است. بازاندیشی در وضعیت اقتصادی کشور و رهنمون‌ساختن آن به سمت رونق و آرامش ضرورتی اساسی است. نهاد عریض و طویل آموزش عالی در کشور نیازمند یک بازنگری با تمرکز بر اشتغال فارغ‌التحصیلان است. پذیرفته است که دانشگاه‌ها صرفاً برای هدف اشتغال متقاضیان طراحی نشده است، اما میزان گسترده بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاه عملاً نشان می‌دهد که این ساختار بیمار است و نیاز به درمان دارد. فساد بوروکراتیک شرایط زمینه‌ای بیکاری است. سال‌هاست که این تصور وجود دارد که برخی افراد به دلایل مختلف از برخی امتیازات ویژه در اشتغال برخوردارند و این امتیازات در سال‌های اخیر گسترده‌تر شده است. ضرورت دارد اقدامات فراقانونی و تبعیض‌های ایدئولوژیک در استخدام و اشتغال برچیده شود و فارغ‌التحصیلان دانشگاهی صرفاً بر مبنای کارآمدی و تخصص به اشتغال دست یابند. ناکامی‌های فردی

شرایط مداخله‌گر در بیکاری است. برخی ناکامی‌ها ریشه در درون فرد دارد؛ اما بسیاری از آنها ناشی از رویه‌های مرسوم اشتغال و استخدام کشور بوده که نیازمند بازنگری است. ارتقای توانمندی‌ها استراتژی افراد در مواجهه با بیکاری است. فارغ‌التحصیلان دانشگاه که نمی‌توانند شاغل شوند، راهکار را در ادامه تحصیل می‌بینند یا به تقویت مهارت می‌اندیشد. در ایران طی سال‌های اخیر دوره‌های تحصیلات تکمیلی به سرعت گسترش یافته است؛ اما تداوم بیکاری فارغ‌التحصیلان تحصیلات تکمیلی نشان می‌دهد گسترش آسان تحصیلات تکمیلی راه برون‌رفت از این مسئله نیست و نیاز است مهارت‌های آنان تسهیل شود. ناراحتی‌های روانی، جسمانی، و اجتماعی پیامدهای بیکاری است. این وضعیت زبیده جوانان کشور نیست که با امید فراوان سالیان زیادی از عمر خود را در دانشگاه‌ها به امید اشتغال می‌گذرانند و ضرورت دارد مسئولان کشور به وضعیت اشتغال آنان به گونه‌ای جدی عنایت کنند.

منابع فارسی

- الماسی، ف.، ابراهیمی، م.، و زارع، ه. (۱۴۰۱). بررسی رابطه بین فساد و بیکاری در کشورهای عضو اوپک: رهیافت گشتاورهای تعمیم‌یافته سیستمی. *پژوهش‌های اقتصاد صنعتی*، ۶(۲۲)، ۸۹-۱۰۷.
<https://doi.org/10.30473/jier.2023.66163.1357>
 احمدی، س.، مختاری، م.، و حسین‌نژاد، ق. (۱۳۹۴). ارزیابی وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان رشته‌های علوم انسانی و عوامل موثر بر آن (مورد مطالعه: دانشگاه یاسوج). *آموزش عالی ایران*، ۷(۴)، ۱-۲۰.
https://iiej.ir/browse.php?a_id=722&sid=1&slc_lang=fa
 اخوان‌مهدوی، م.، احمدی، س.، و مختاری، م. (۱۴۰۱). بررسی روحیه کارآفرینی و فرصت‌های کارآفرینانه شناسایی شده در علوم اجتماعی. *علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد*، ۱۹(۱)، ۳۳-۷۱.
<https://doi.org/10.22067/social.2022.73970.1105>
 باغفلکی، ا.، و پرندین، ش. (۱۳۹۶). بررسی عوامل موثر بر بیکاری دانش‌آموختگان دانشگاه آزاد اسلامی واحد

- کرمانشاه. جمعیت، ۲۴ (۱۰۱-۱۰۲)، ۵۹-۸۴.
<https://www.ensani.ir/file/download/article/1559122373-9509-101-4.pdf>
- بختیاری، ص.، و یحیی‌آبادی، ا. (۱۳۸۱). تحلیل تجربی نقش بخش‌های اقتصادی در تغییر نرخ بیکاری در ایران. *تحقیقات اقتصادی*، ۳۷ (۱)، ۵۹-۷۸.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.00398969.1381.37.1.2.7>
- برانسون، و. ج. (۱۳۷۳). *تئوری و سیاست‌های اقتصاد کلان* (عباس شاکری، مترجم). نما.
- تودارو، م. (۱۳۷۷). *توسعه اقتصادی در جهان سوم* (غلامعلی فرجادی، مترجم). سازمان مدیریت.
- چاوشی، م.، و یوسفی شیخ‌رباط، م. ر. (۱۳۹۸). تحلیل مقایسه‌ای اثر سیاست‌های اقتصادی (پولی و مالی) بر روی بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و بیکاری کل. *راهبرد اقتصادی*، ۸ (۳۰)، ۱۰۵-۱۳۷.
https://econrahbord.csr.ir/article_105750.html
- حسینی، ص.، و قلی‌زاده، ح. (۱۳۸۹). بررسی تورم و بیکاری در اقتصاد ایران. *پژوهش‌های اقتصادی ایران*، ۱۴ (۴۳)، ۲۳-۵۴.
https://journals.atu.ac.ir/article_3446.html
- حمیدی کیا، ر.، و عباسیان، ع. (۱۳۹۷). عوامل موثر بر بیکاری تکنولوژیکی و دلالت‌های آن برای چشم‌انداز اقتصاد کلان ایران. *مطالعات اقتصادی کاربردی ایران*، ۷ (۲۸)، ۱۱۱-۱۳۹.
<https://doi.org/10.22084/aes.2018.16493.2653>
- ده‌پوری، س.، حسینی فرج‌الله، س. ج.، و حسینی، س. م. (۱۳۸۷). بررسی وضعیت اشتغال فارغ‌التحصیلان تحصیلات تکمیلی رشته‌های کشاورزی دانشگاه تهران. *تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، ۳۹ (۱)، ۱۲۳-۱۴۰.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20084838.1387.39.1.12.2>
- راداکبری، ف.، پهلوان، م.، و عباسی اسفجیر، ع. ا. (۱۴۰۱). عوامل موثر بر بیکاری دانش‌آموختگان دانشگاه‌های آزاد غرب استان مازندران. *پژوهش‌نامه جامعه‌شناسی معاصر*.
- رضایی‌نسب، ز. (۱۴۰۱). مطالعه زمینه‌ها و بسترهای شکل‌گیری بیکاری فارغ‌التحصیلان دختر دانشگاه‌های شهر ایلام. *زن در توسعه سیاست*، ۲۰ (۲)، ۳۱۵-۳۴۱.
<https://doi.org/10.22059/jwdp.2022.337198.1008143>
- رازقی نصرآباد، ح. ب.، علی مندگاری، م.، میری، ر.، و کارگرشولی، م. ر. (۱۴۰۰). *فهم جامعه‌شناختی علل بیکاری جوانان شهر کرمانشاه* براساس نظریه زمینه‌ای. *جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی*، ۸ (۱۷)، ۴۷-۸۲.
<https://doi.org/10.22080/ssi.2021.20992.1865>
- صالحی، ا. (۱۳۸۳). بررسی عوامل موثر در کاراییابی آموزش دیدگان فنی‌وحرفه‌ای (مورد مطالعه: استان مازندران). *پژوهش‌نامه مدیریت اجرایی*، ۴۱ (۱۲)، ۸۷-۱۱۶.
https://jem.journals.umz.ac.ir/article_248.html?lang=fa
- عزیزی، ن. (۱۳۸۲). آموزش و پرورش و بازار کار: آماده‌سازی جوانان با صلاحیت‌ها و مهارت‌های اساسی. *علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، ۲۰ (۱)، ۵۸-۷۰.
<https://sid.ir/paper/13283/fa>
- عمادزاده، م. (۱۳۷۵). *مباحثی از اقتصاد آموزش و پرورش*. جهاد دانشگاهی.
- عیسی‌زاده، س.، و حسینی، س. (۱۳۹۳). بررسی تطبیقی بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در ایران در مقایسه با دیگرکشورها. *کار و جامعه*، ۱۷۶ (۱)، ۴-۲۶.
<https://www.ensani.ir/file/download/article/20160829125818-9625-349.pdf>
- فرجادی، غ. ع. (۱۳۷۶). *بازار کار، اشتغال و بیکاری، اقتصاد ایران*. مؤسسه عالی پژوهش در برنامه‌ریزی و توسعه.
- قاسمیان، ا. (۱۳۹۴). بررسی نقش آموزش‌های مهارتی بر میزان اشتغال دانش‌آموختگان دانشگاهی با کمک تکنیک معادلات ساختاری. *مهارت‌آموزی*، ۳ (۱۱)، ۳۳-۴۷.
<https://sid.ir/paper/255947/fa>
- گرچی، ا.، و جعفری قدوسی، آ. (۱۳۹۱). *اقتصاد کلان* (دینامیک (بیکاری، تورم و رکود تورمی). سمت.

<https://doi.org/10.22126/ipes.2021.6673.1386>.۷۲۷

نوذری، ح.، کریمی، ع. ر.، و دانش‌نیا، ع. (۱۴۰۰). بررسی مسئله شغل‌یابی فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و عوامل مرتبط با آن (موردمطالعه: فارغ‌التحصیلان دانشگاه خوارزمی). *مسائل اجتماعی ایران*، ۱۲ (۲)، ۲۵۹-۲۷۹. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24766933.1400.12.2.9.7> وحیدی، پ. (۱۳۸۰). *بررسی مقایسه‌ای سیاست‌های بازار کار ایران در برنامه سوم. سازمان برنامه و بودجه.*

References

- Abdullah, N.S.S., & Zuberabd, M. (2022). Systematic literature of higher education and unemployment in Asian countries. *International Journal of Academic Research in Economics & Management Science*, 11(1), 63-81. <https://doi.org/10.6007/IJAREMS/v11-i1/12141>
- Ahmadi, S., Mokhtari, M., & Hosseinejad, G. (2015). Evaluating the employment state of humanities graduates and its influencing factors. *Iranian Higher Education*, 7(4), 1-20. [In Persian] https://ihej.ir/browse.php?a_id=722&sid=1&slc_lang=fa
- Akhavan Mahdavi, M., Ahmadi, S., & Mokhtari, M. (2022). The study of impacts of entrepreneurial spirit on the exploitation of entrepreneurial opportunities identified in social sciences. *Ferdowsi University of Mashhad Journal of Social Sciences*, 19(1), 33-71. [In Persian] <https://doi.org/10.22067/social.2022.73970.1105>
- Almasi, F., Ebrahimi, M., & Zare, H. (2023). Surveying the relationship between corruption and unemployment in OPEC member countries: A system generalized method of moment approach. *Industrial Economic Research*, 6(22), 89-107. [In Persian] <https://doi.org/10.30473/jier.2023.66163.1357>
- Arab, A. A. (2025). Graduate unemployment problem in Bangladesh: Causes and the way forward. *Journal of Management and Business Education*, 8(2), 196-205. <https://doi.org/10.35564/jmbe.2025.0011>
- Azizi, N. (2003). Education and the job market: Preparing young with the necessary skills. *Journal of Social and Human Sciences of Shiraz University*, 20(1), 58-70. [In Persian] <https://sid.ir/paper/13283/en>
- Bakhtiari, S., & Yahyaabadi, A. (2002). Empirical analysis of the role of economic sectors in changing unemployment rates in Iran. *Journal of Economic Research*, 37(1), 59-78. [In Persian] <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.00398969.1381.37.1.2.7>
- Baghfalaki, A., & Parandin, S. (2017). Investigating the factors affecting unemployment among graduates of Kermanshah Islamic Azad University. *Population*, 24(101-102), 59-84. [In Persian] <https://www.ensani.ir/file/download/article/1559122373-9509-101-4.pdf>

- محمودی، م. ج. (۱۴۰۱). تعریف کار، اشتغال و بیکاری در آماری‌های ایران و میزان انطباق آنها با استانداردهای بین‌المللی. *مطالعات جمعیتی*، ۸ (۲)، ۱-۳۶. <https://doi.org/10.22034/jips.2024.474993.1240>
- محمودی‌فر، ی.، منوری‌فرد، ف.، الماسی‌فرد، م.، و مرادی‌آزانی، ر. (۱۴۰۲). ریشه‌های پیدایش بیکاری دانش‌آموختگان دانشگاهی: مطالعه استان کرمانشاه. *مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی*، ۱۰ (۱)، ۸۵-۱۱۰. <https://doi.org/10.22069/jead.2023.20594.1643>
- مرکز آمار ایران. (۱۴۰۴). *سالنامه آماری ۱۴۰۳*. مرکز آمار ایران. <https://amar.org.ir/salnameh-amari/agentType/ViewSearch/CustomFieldIDs/65/SearchValues/1403/PropertyTypeID/615>
- ملک‌پور، ع.، و محمدی، ف. (۱۳۹۲). بررسی زمینه‌ها و موانع اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاهی مقطع کارشناسی رشته علوم انسانی شهرستان بیجار. *کار و جامعه*، ۱۵۷، ۲۴-۳۷. <https://ensani.ir/file/download/article/20160829125223-9625-185.pdf>
- مهاجرانی، ع. ا.، و صنعت‌خواه، ع. (۱۳۹۰). بررسی عوامل اقتصادی- اجتماعی موثر بر روند بیکاری در ایران. *علوم اجتماعی دانشگاه آزاد شوشتر*، ۵ (۱۵)، ۱۶۴-۱۲۹. <https://www.ensani.ir/file/download/article/20170222043706-9861-242.pdf>
- میرغفوری، ح.، و رضایی، ا. (۱۳۹۲). تحلیل و پیش‌بینی اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در استان یزد با استفاده از رویکرد پویایی سیستم. *سیاست‌گذاری اقتصادی*، ۵ (۱۰)، ۹۷-۱۱۸. https://journals.yazd.ac.ir/article_398_63176f4a28e183860c77237bafef0fe62.pdf
- میرقاسمی، ج.، حسنی، م.، و فلاوندی، ح. (۱۴۰۴). واکاوی نقش مهارت‌های اشتغال‌پذیری بر عدم تطابق اشتغال-تحصیل در بین فارغ‌التحصیلان دانشگاهی. *مدیریت بر آموزش سازمان‌ها*، ۱۴ (۳)، ۱۳۹-۱۶۲. <https://journalieaa.ir/article-1-803-fa.pdf>
- نادر، م.، و رستمی، ف. (۱۴۰۱). تحلیل ژئوپلیتیکی از بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در استان کرمانشاه. *مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل*، ۵ (۲)، ۶۸۹-

- Fergusson, M., McLeod, G. F., & Horwood, L. J. (2014). Unemployment and psychosocial outcomes to age 30: A fixed-effects regression analysis. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 48(8), 287–313. <https://doi.org/10.1177/0004867414525840>
- Felstead, A., Fuller, A., Jewson, N., & Unwin, L. (2009). *Improving Orking as Learning*. Routledge.
- Garcia-Alvarez, J. G., Losada, A. S., & Comesana, M. C. (2014). Prospects for social employment insertion of graduates in pedagogy in the autonomous community of Galicia; From the university to labor market. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 139, 412-418. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.08.028>
- Gedikli, C., Miraglia, M., Connolly, S., Bryan, M., & Watson, D. (2022). The relationship between unemployment and wellbeing: an updated meta-analysis of longitudinal evidence. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 32(1), 128–144. <https://doi.org/10.1080/1359432X.2022.2106855>
- Ghasemian, E. (2015). Studing the role of skill training on the employment rate of university graduates using the structural equation technique. *Skill Training Quarterly*, 3(11), 33-47. [In Persian] <https://sid.ir/paper/255947/fa>
- Giddens, A., Duneier, M., Appelbaum, R. P., & Carr, D. (2018). *Introduction to sociology*. L W.W Norton & Company.
- Gorji, E., & Jafari Ghodousi, A. (2012). *Dynamic macroeconomics (unemployment, inflation and stagflation)*. Samt Publication. [In Persian]
- Green, F. (2011). *What is skill? an inter-disciplinary synthesis*. Centre for Learning and Life Chances in Knowledge Economies and Societies. <https://www.llakes.org/wp-content/uploads/2011/02/Green-What-is-Skill-reduced.pdf>
- Hall, R. E., & Kudlyak, M. (2022). *The unemployment with jobs and without jobs* (Working Paper No. 27886). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w27886>
- Hamidikia, R., & Abbasian, E. (2019). Factors affecting technological unemployment and its implications for Iran's macroeconomic outlook. *Quarterly Journal of Applied Economic Studies in Iran*, 7(28), 111-139. [In Persian] <https://doi.org/10.22084/aes.2018.16493.2653>
- Hosseini, S. S., & Gholizadeh, H. (2010). A survey on inflation and unemployment in Iran. *Iranian Journal of Economic Research*, 13(43), 23-54. [In Persian] https://journals.atu.ac.ir/article_3446.html
- Huang, H., Karim, A. M., Adaikalam, J., & Chen, Z. (2024). Study of factors affecting university graduate's unemployment problem in China. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 14(1), 553–568. <https://doi.org/10.6007/IJARBS/v14-i1/20474>
- Macionis, J. J. (2017). *Sociology*. Pearson.
- Bardahan, P. (1997). Corruption and development: A review of issues. *Journal of Economic Literature*, 35(3), 1320–1346. <https://www.jstor.org/stable/2729979>
- Becker, G. S. (1964). *Human capital*. Columbia University Press.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. (pp. 241-285). Greenwood Press. https://www.ucg.ac.me/skladiste/blog_9155/objava_66783/fajlovi/Bourdieu%20The%20Forms%20of%20Capital%20_1_.pdf
- Branson, W. H. (1994). *Macroeconomic theory and policies* (A. Shakeri, Trans.). Nama Publication. [In Persian]
- Carroll, N. (2004). Explaining unemployment duration in Australia. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 48(8), 735–742. <https://melbourneinstitute.unimelb.edu.au/assets/documents/hilda-bibliography/hilda-conference-papers/2005/Carroll,-Nick.pdf>
- Chavoshi, M., & Yousefi-Sheikhrobat, M. R. (2020). A comparative analysis of the impact of economic (monetary and fiscal) policies on graduates' unemployment and total unemployment. *A Quarterly Journal of Economic Strategy*, 8(30), 105-137. [In Persian] https://econrahbord.csr.ir/article_105750.html
- Dehyouri, S., Farajolah Hosseini, J., & Hosseini, M. (2009). An assessment of employment status of graduates of college of agriculture, University of Tehran. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, 39(1), 123-140. [In Persian] <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20084838.1387.39.1.12.2>
- Dromundo, S., Luske, M., & Tuccio, M. (2023). *Innovative approaches to tackle long-term unemployment*. OECD Publication.
- Emadzadeh, M. (1996). *Discussions on the economics of education*. Jihad Daneshgahi Publication. [In Persian]
- Eissazadeh, S., & Hosseini, S. (2014). A comparative study of unemployment among university graduates in Iran compared to other countries. *Work and Society*, 176, 4-26. [In Persian] <https://www.ensani.ir/file/download/article/20160829125818-9625-349.pdf>
- Farah, S. A., & Ali, H. A. (2018). A study on the causes of unemployment among university graduates in Kenya: A case of Garissa County, Kenya. *Open Journal of Economics and Commerce*, 1(1), 55–60. <https://doi.org/10.22259/2638-549X.0101007>
- Farjadi, G. A. (1997). *Labor market, employment and unemployment in iranian economy*. Higher Research Institute for Planning and Development. [In Persian]
- Farley, J. E., Flota, M. W., & Carter, J. S. (2024). *Sociology*. Routledge.

- of unemployment of university graduates in Kermanshah province. *International Political Economy Studies*, 5(2), 689-727. [In Persian] <https://doi.org/10.22126/ipes.2021.6673.1386>
- Neckerman, K. M., & Fernandez, R.F. (2003). Keeping a job: Network hiring and turnover in a retail bank. *Research in the Sociology of Organizations*, 20, 299-318. [https://doi.org/10.1016/S0733-558X\(02\)20011-7](https://doi.org/10.1016/S0733-558X(02)20011-7)
- Nozari, H., Karimi, A., & Daneshnia, E. (2022). The issue of job search for university graduates and related factors (Case study: Kharazmi University graduates). *Social Problems of Iran*, 12(2), 259-279. [In Persian] <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24766933.1400.12.2.9.7>
- Ofor-Douglas, S. (2024). Bridging the employment gap: Strategies for Nigeria's university system to reduce graduate unemployment. *Research Journal in Education*, 8(2), 54-69. <https://www.researchgate.net/publication/387948486>
- Pearlin, L. I., Menaghan, E. G., Lieberman, M. A., & Mullan, J. T. (1981). The stress process. *Journal of Health and Social Behavior*, 22(4), 337-356. <https://doi.org/10.2307/2136676>
- Phillips, A. W. (1958). The relation between unemployment and the rate of change of money wage rates in the United Kingdom, 1861-19571. *Economica*, 25(100), 283-299. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0335.1958.tb00003.x>
- Pieters, J., & Rawlings, S. (2020). Parental unemployment and child health in China. *Review of Economics of the Household*, 18(1), 207-237. <https://doi.org/10.1007/s11150-019-09457-y>
- Pohlan, L. (2024). Unemployment's long shadow: The persistent impact on social exclusion. *Journal for Labor Market Research*, 58, 1-16. <https://doi.org/10.1186/s12651-024-00369-8>
- Rad-Akbari, F., Pahlavan, M., & Abbasi Esfajir, A. A. (2022). Factors affecting the unemployment of graduates western Islamic Azad Universities of Mazandaran province. *Contemporary Sociology Research*, 11(20), 37-66. [In Persian] <https://dx.doi.org/10.22084/CSR2022.23568.2046>
- Rezaeinasab, Z. (2022). Study of the fields and contexts of the formation of unemployment of female graduates of Ilam universities. *Women in Development and Politics*, 20(2), 315-341. [In Persian] <https://doi.org/10.22059/jwdp.2022.337198.1008143>
- Razeghi Nasrabad, H., Alimandegari, M., Miri, R., & Kargarsholi, M. R. (2021). Sociological understanding of the causes of youth unemployment in Kermanshah city based on grounded theory. *Bi-Quarterly Journal of Sociology of Social Institutions*, 8(17), 47-82. [In Persian] <https://doi.org/10.22080/ssi.2021.20992.1865>
- Rydon, S. E., Rolleston, A., & Mackie, J. (2008). Graduates and initial employment. *Nurse Education Today*, 28(5), 610-619. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2007.10.002>
- Salehi, E. (2004). Study of effective factors in job
- Mahmoudi, M. J. (2022). Definition of work, employment and unemployment in Iran's statistics and their compliance with international statistical standards. *Iranian Population Studies*, 8(2), 1-36. [In Persian] <https://doi.org/10.22034/jips.2024.474993.1240>
- Malekpour, A., & Mohammadi, F. (2013). Investigating the employment contexts and obstacles of undergraduate university graduates in the field of humanities sciences in Bijar city. *Work and Society*, 157, 24-37. [In Persian] <https://ensani.ir/file/download/article/20160829125223-9625-185.pdf>
- Martin, N. D. (2009). Social capital, academic achievement postgraduation plans at elite, Private University. *Sociological Perspectives*, 52(2), 185-201. <https://doi.org/10.1525/sop.2009.52.2.185>
- Maulani, N., & Agwanda, B. (2020). Youth unemployment and government pro-employment policies in Zimbabwe. *Journal of Social Policy Conferences*, 78, 229-256. <https://doi.org/10.26650/jspc.2019.78.0039>
- McKee-Ryan, F., Song, Z., Wanberg, C. R., & Kinicki, A. J. (2005). Psychological and physical well-being during unemployment: A meta-analytic study. *The Journal of Applied Psychology*, 90(1), 53-76. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.90.1.53>
- Mirghafouri, H., & Rezaei, A. (2013). Analysis of predicting the employment of university graduates in Yazd province using the system dynamics approach. *Economic Policy*, 5(10), 97-118. [In Persian] https://journals.yazd.ac.ir/article_398_63176f4a28e183860c77237baf0fe62.pdf
- Mirghasemi, J., Hassani, M., & Ghalavandi, H. (2025). Analyzing the role of employability skills on the education-job mismatch among university graduates. *Journal of Managing Education in Organization*, 14(3), 139-162. [In Persian] <https://journalieaa.ir/article-1-803-fa.pdf>
- Mohajerani, A. A., & Sanatkah, A. R. (2011). Study of socio-economic factors affecting unemployment trend in Iran. *Quarterly Journal of Social Sciences*, 5(15), 129-164. [In Persian] <https://www.ensani.ir/file/download/article/20170222043706-9861-242.pdf>
- Mohammadifar, Y., Monavvarifard, F., Almasifard, M., Moradi Azani, R. (2023). The origins of unemployment among university graduates: Study of Kermanshah province. *Journal of Studies in Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development*, 10(1), 85-110. [In Persian] <https://doi.org/10.22069/jead.2023.20594.1643>
- Mohamed Norazmi, S. R. A., Mohd Sirajuddin, M. D., & Saidin, N. (2024). Preliminary study on several factors of unemployment among graduates in Malaysia. *Al-Qanatir: International Journal of Islamic Studies*, 33(3), 408-412. <https://al-qanatir.com/aq/article/view/884>
- Naderi, M., & Rostami, F. (2022). Geopolitical analysis

- Journal of Political Economy*, 70(5), 94–104.
<https://doi.org/10.1086/258727>
- Strauss, A., & Corbin, J. (2008). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Sage Publication.
- Tanzi, V. (1998). Corruption around the world: Causes, consequences, scope, and cures. *International Monetary Fund (IMF)*, 1998(063), 559–594.
<https://doi.org/10.5089/9781451848397.001>
- Todaro, M. (1998). *Economic Development in the Third World* (G. Farjadi, Trans.). Management Organization Publication. [In Persian]
- Tran, C. T., Tam, N. T. T., & Khiem, N. T. (2026). Factors influencing postgraduation employment opportunities: A case study at a university in the Mekong Delta. *Cakrawala Pendidikan*, 45(1), 257–271. <https://doi.org/10.21831/cp.v45i1.89980>
- Vahidi, P. (2002). *Comparative Study of Iran's Labor Market Policies in the Third Plan*. Planning and Budget Organization. [In Persian]
- World Bank Group. (2026). *Unemployment with Advanced Education*. ILOSTAT, Type: External Database.
<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.ADVN.ZS>
- placement of vocationally trained people in Mazandaran province. *Journal of Executive Management*, 4.1(12), 87–116. [In Persian]
https://jem.journals.umz.ac.ir/article_248.html?lang=fa
- Sangaré-Oumar, M. M., Qian, S., Qiu, Y., Bouraima, M. B., & Badi, I. (2025). Evaluation of factors influencing university graduates' unemployment in developing country: A multi-criteria decision-making perspective. *Spectrum of Operational Research*, 2(1), 151–160.
<https://doi.org/10.31181/sor21202516>
- Schultz, T. W. (1962). Investment in human capital. *The American Economic Review*, 51, 1–17.
<https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=4011401>
- Simon, H. A. (1956). Rational choice and the structure of the environment. *Psychological Review*, 63(2), 129–138. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0042769>
- Smith, V. (2022). *Sociology of Work: An Encyclopedia*. Sage Publication.
- Statistical Center of Iran. (2025). *Statistical Yearbook 2024*. Statistical Center of Iran. [In Persian]
<https://amar.org.ir/salnameh-amari/agentType/ViewSearch/CustomFieldIDs/65/SearchValues/1403/PropertyTypeID/615>
- Stigler, J. J. (1962). Information in the labor market.